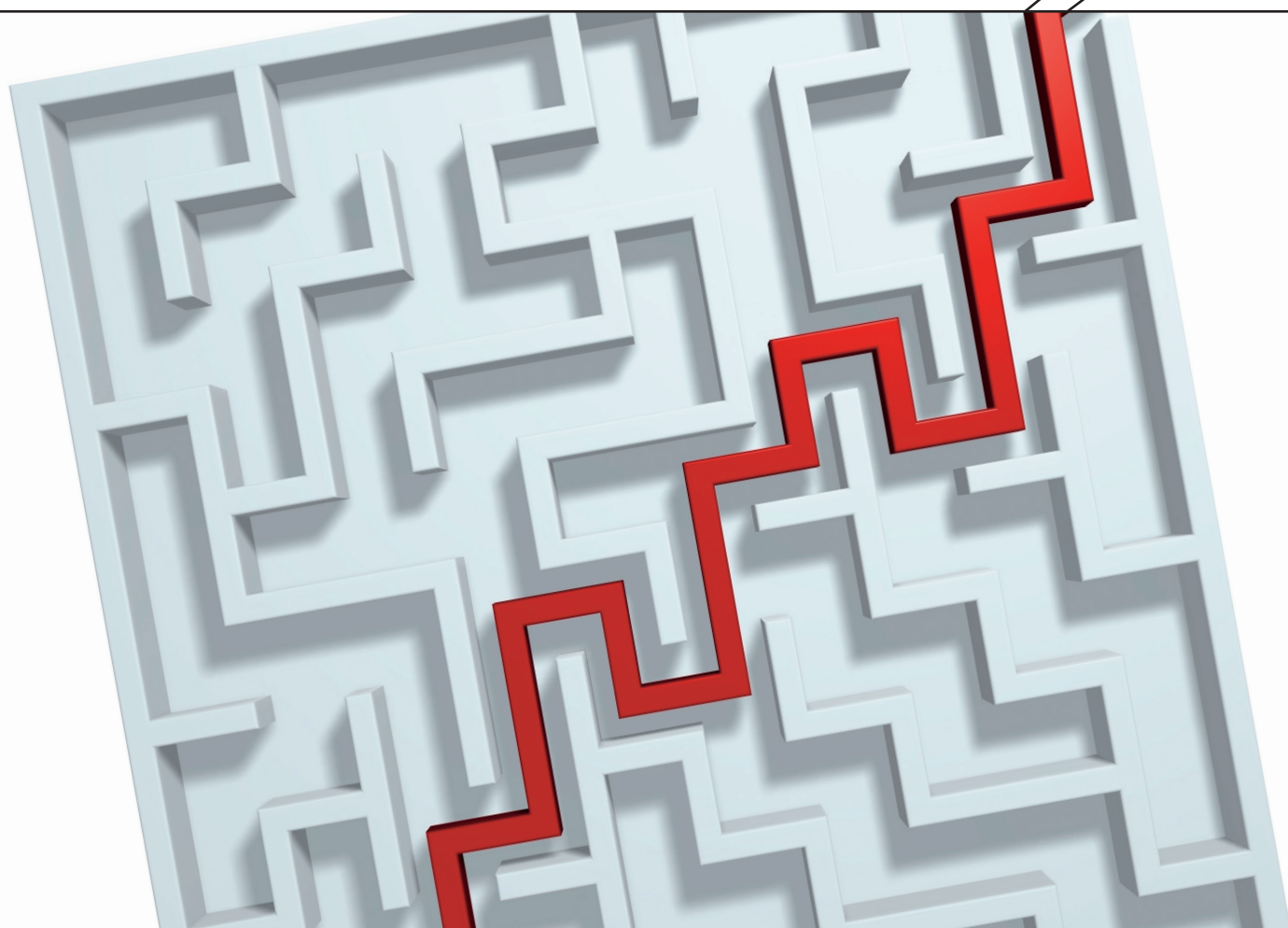

Gode råd om udbud

August 2013

FORENINGEN AF
RÅDGIVENDE INGENIØRER, FRI

DANSKE
ARKITEKT
VIRKSOMHEDER

Forord

Udbudsreglerne er komplicerede og vanskeligt tilgængelige for de fleste. DANSKE ARK og FRI oplever ofte, at tilbudsgivere og offentlige udbydere ikke kender reglerne eller misforstår reglerne.

De to organisationer har derfor sat en lille gruppe af udbudspraktikere sammen for at besvare nogle af de mange spørgsmål, som organisationerne modtager om udbud. Resultatet er denne pjece ”Gode råd om udbud”. Pjecen har samtidig til formål at medvirke til at undgå fejl samt metoder, som har vist sig at være uhensigtsmæssige.

De gode råd omfatter udbud af byggeri i bred forstand, hvilket vil sige, at såvel entreprenørudbud herunder totalentrepriseudbud, som rådgiverudbud og projektkonkurrencer er omfattet. Der er således taget højde for reglerne i Tilbudsloven (lov om indhentning af tilbud inden for bygge- og anlægssektoren), reglerne i Udbudsdirektivet (Rådets direktiv nr. 2004/18/EF af 31. marts 2004 om samordning af fremgangsmåderne ved indgåelse af tjenesteydelseskontrakter og offentlige bygge- og anlægskontrakter) og Forsyningsvirksomhedsdirektivet (Rådets direktiv nr. 2004/17/EF). I pjecen er ordregiver konsekvent omtalt som ”bygherren”, ”dage” skal forstås som kalenderdage, og når reglerne er ens for Udbudsdirektivet og Forsyningsvirksomhedsdirektivet skrives de under ét som ”direktiverne”.

Det skal pointeres, at der ikke er tale om en lærebog, men alene en summarisk gennemgang af de mange konkrete problemstillinger, som organisationerne oplever, volder aktørerne vanskeligheder til daglig. Af hensyn til omfanget af nærværende pjece er specifikke problematikker omkring OPP og Partnering m.fl. udeladt. Oplysninger herom vil bl.a. kunne findes på Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens udbudsportal <http://www.udbudsportalen.dk/Ret-og-regler/Juridiske-artikler>.

Arbejdsgruppen består af; Niels Chr. Toppenberg og Ralf Bo Petersen, Bascon; Niels Anker Jørgensen, Emcon; Bo Tarp, Vejdirektoratet; Helen Kristensen, Rambøll; Jan Sander Fredriksen, PLH Arkitekter; Preben Dahl, DANSKE ARK; Klaus Vang, ALECTIA og Ulla Sassarsson, FRI.

”Gode råd om Udbud” indledes med en overordnet gennemgang af de forskellige udbudsformer. De næste kapitler tager udgangspunkt i konkrete problemstillinger, hvor de gældende regler kort beskrives. Hvor det er relevant, anføres anbefalinger i kursiv. Notatet fremstår efter det indledende afsnit om udbudsformerne som en skematisk gennemgang af de enkelte faser i et udbud. Denne opbygning skulle gerne lette overskueligheden og brugbarheden af pjecen på trods af emnernes kompleksitet.

Pjecen er tænkt som et dynamisk dokument, der vil blive lagt på DANSKE ARK’s, Bygherreforeningens og FRI’s hjemmeside. Pjecen vil løbende blive opdateret.

Indhold

Indledende overvejelser i forbindelse med udbud	4	Vederlag i forbindelse med tilbud m.m.	25
Skal opgaven i udbud?	4	Sidste frist for spørgsmål	25
Tærskelværdien	4	Tro & loveerklæring/serviceattest	24
Tærskelværdier frem til den 31/12 2013	5	2-kuverts system og anonymitet	26
Udbudsregler - generelle principper	5	Digitalt byggeri	27
Annonceringspligt i forhold til udbud af rådgivningsydelser under tærskelværdien	5	Klage over prækvalifikation	27
Hvilken type udbud/kontrakt	6	Standstill periode	28
Offentligt udbud	6	Klage over tildelingen	28
Begrænset udbud	7	Tilbudsgrundlaget/udbudsmateriale	29
Konkurrencepræget dialog	8	Ydelsesbeskrivelser	29
Udbud efter forhandling	9	ABR 89 og AB 92/ABT 93 - generelt	29
Rammeaftaler	10	Omprojekteringsklausul	29
Underhåndsbud	11	Dagbodskrav og pønabod/bonus	30
Udbud efter forhandling uden forudgående udbudsbekendtgørelse	12	Sikkerhedsstillelse	31
Delydelser	12	Forsikring	32
Udbud efter et kvalifikationssystem	13	Ansvarsbegrænsning	33
Omvendt licitation	13	Efter tilbudsafgivelsen	34
Projektkonkurrence	14	Åbning af tilbud	34
Totalentreprenørkonkurrence	15	Forbehold	34
Alternative tilbud	16	Evalueringsmodeller	35
Sideordnede tilbud	17	Underretning og begrundelsespligt	37
Rabattilbud	17	Annulation af tilbud	38
Diverse tidsfrister i forbindelse med afgivelse af tilbud	18	Ændring efter kontrahering	38
Vejledende forhåndsmeddelelse	19	Tilkøb af supplerende ydelser	38
Vedståelsesfrist	19	Ændring af kontraktpart	39
Rådgiverinhabilitet	19	Regler/links	40
Udvælgelseskriterier	20	Standardforbehold	40
Hvordan kommer man ned på det forudsatte antal tilbudsgivere	21	Tærskelværdier	40
Samme rådgiver på flere bydende hold	22	Vejledninger	41
Tildelingskriterier	22	Erklæring	41
Tekniske standarder	23		
Fabrikater	24		

Indledende overvejelser i forbindelse med udbud

Skal opgaven i udbud?

Offentlige og private bygherrer samt udbydere, der modtager offentlig støtte, skal ved indkøb af såvel tjenesteydelser som bygge- og anlægsopgaver over tærskelværdierne følge Udbudsdirektivet eller Forsyningsvirksomhedsdirektivet. Forsyningsvirksomhedsdirektivet anvendes kun i de tilfælde, hvor ordregiver har status som en forsyningsvirksomhed¹⁾.

Ved indkøb under tærskelværdien skal Tilbudslovens regler følges.

Hvis indkøb af bygge- og anlægsopgaver er under tærskelværdien, skal udbud ske i henhold til Tilbudsloven.

Hvis indkøbet af varer eller tjenesteydelser er under tærskelværdien, men overstiger 500.000 kr. skal indkøbet annonceres i henhold til Tilbudslovens § 15 (se punkt om annonceringspligten).

Tærskelværdien

Vurderingen af, hvorvidt en opgave overskrider tærskelværdierne, skal ske efter bedste saglige skøn og i form af en reel vurdering, som efterfølgende kan dokumenteres. I beregningen skal medtages samtlige ydelser inden for enten entreprisen eller rådgivningen, dvs. inklusive bygherreleverancer, delydelser og tillagt f.eks. præmier eller betaling for at deltage i konkurrencen/udbuddet og f.eks. optioner m.m.

Hvis en del af indkøbet sker via en rammeaftale i en central indkøbsorganisation som f.eks. SKI (Statens og Kommunernes Indkøbs Service), skal den fulde ydelse medregnes i tærskelværdien. Dvs. at selvom bygherren eksempelvis indkøber ingeniørydelsen via SKI, skal værdien af denne ydelse medtages ved beregning af, om arkitektydelsen skal udbydes i henhold til Udbudsdirektivet eller ej.

Ved tidsbegrænsede opgaver under 4 år medregnes den samlede værdi for hele kontraktperioden. Hvis opgaven er tidsbegrænset eller længere end 4 år, beregnes værdien af den månedlige værdi x 48 (4 år).

1) *Såvel offentlige som private virksomheder kan være ordregivere omfattet af Forsyningsvirksomhedsdirektivet, såfremt de er beskæftiget med nærmere angivne aktiviteter inden for vand- og energiforsyning samt transport og telekommunikation.*

BYGHERRER	Tjenesteydelser	Byggeri- og anlæg
Statslige bygherrer	Mere end 968.383 kr.	Mere end 37.245.500 kr.
Andre offentlige bygherrer	Mere end 1.489.820 kr.	Mere end 37.245.500 kr.
Forsyningsvirksomheder	Mere end 2.979.820 kr.	Mere end 37.245.500 kr.

Tærskelværdierne er eksklusive moms og justeres hvert andet år.

Se i øvrigt Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens hjemmeside www.kfst.dk.

**Udbudsregler -
generelle principper**

EU-udbudsreglernes grundlæggende principper i henhold til EF-traktaten om forbud mod diskrimination og forskelsbehandling gælder i alle udbudssager - også dem, der er under tærskelværdien.

**Annonceringspligt i forhold
til udbud af rådgivningsydelser
under tærskelværdien**

Hvis rådgivningsydelsen er under tærskelværdien, men overstiger 500.000 kr., skal udbuddet annonceres, medmindre det er undtaget fra udbudspligten i henhold til direktivet, det vil sige, at f.eks. delydelser og aftaler i henhold til rammeaftaler ikke skal annonceres.

Annoncering medfører ikke nogen pligt til at overholde direktivernes regler. Annoncering skal ske på udbudsplatformen "Udbud.dk". Annoncen skal som minimum indeholde følgende oplysninger:

- Beskrivelse af opgaven
- Kontaktoplysninger
- Frist
- Adresse og
- Kriterier

Bygherren kan ved annoncering selv vælge tildelingskriteriet, som altså ikke behøver at være "laveste pris" eller "økonomisk mest fordelagtige tilbud", men bygherren skal være opmærksom på, at udvælgelsen skal ske på objektive, saglige og ikke diskriminerende principper. Bygherren skal også sørge for, at tilbudsgiverne ikke forskelsbehandles. Der bør vælges målbare kriterier, som ikke er ude af proportionalitet med formålet og opgavens løsning, og som kan danne grundlag for en prøvelse af, at tildelingen har fundet sted på et objektive grundlag.

Se i øvrigt Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens vejledning "Annonceringspligt - og hvad så nu? "

Gode råd

Selv om der ikke stilles mange formelle krav, skal de grundlæggende principper (se ovenfor) forsæt efterleves. Husk at alle har interesse i, at opgaven er tilstrækkeligt klart afgrænset, så tilbudsgiverne kan give pris på et sammenligneligt grundlag. Husk at dokumentere forløbet.

Hvilken type udbud/ kontrakt

Bygherren har altid mulighed for at vælge mellem et offentligt eller begrænset udbud.

Rammeaftaler er en kontraktform, der er en mulighed i såvel direktiverne som i Tilbudsloven.

Projektkonkurrence kan kun anvendes ved tjenesteydelser og bliver inden for byggeri typisk anvendt i forbindelse med totalrådgivning og arkitektkonkurrencer. Der er kun regler herom i direktiverne.

Efter **Udbudsdirektivet** kan bygherren undtagelsesvist gennemføre udbud efter forhandling og benytte konkurrencepræget dialog, se Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens “Vejledning til Udbudsdirektivet”.

Efter **Tilbudsloven** er der mulighed for at forhandle, og under nogle særlige forudsætninger er der adgang til at indhente underhåndsbud, se Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens “Vejledning til Tilbudsloven”.

Hvis bygherren er omfattet af **Forsyningsvirksomhedsdirektivet**, er udbud efter forhandling sædvanligt. I Forsyningsvirksomhedsdirektivet er der også mulighed for at oprette et kvalifikationssystem.

Gode råd

Opgavens kompleksitet bør indgå i overvejelserne om, hvilken fremgangsmåde bygherren skal vælge, når det er direktiverne, der skal anvendes:

Standardiserende opgaver	Komplekse opgaver
<i>Offentligt udbud</i>	
<i>Begrænset udbud</i>	<i>Begrænset udbud</i>
<i>Udbud efter forhandling i forbindelse med supplerende arbejde</i>	<i>Udbud efter forhandling</i>
<i>Rammeaftaler</i>	
<i>Projektkonkurrence</i>	<i>Projektkonkurrence</i>
	<i>Konkurrencepræget dialog</i>

Offentligt udbud

Offentligt udbud er en mulighed, både når direktiverne og Tilbudsloven anvendes.

Ved det offentlige udbud kan alle interesserede anmode om udbudsbetingelserne og afgive tilbud på opgaven inden en nærmere angivet frist.

Bygherren har pligt til at sende udbudsbetingelserne og eventuelle supplerende dokumenter til de interesserede virksomheder. Bygherren kan ikke frasortere tilbudsgivere, som opfylder minimumsbetingelserne.

Udbudsformen ”offentligt udbud” er ikke udtrykkeligt delt op i to faser - en prækvalifikationsfase og en tilbudsfase. Uanset dette skal bygherren altid først vurdere, hvorvidt de bydende opfylder de fastsatte mindstekrav til økonomisk, finansiel og teknisk formåen. Når bygherren har bedømt de bydendes kvalifikationer efter reglerne om kvalitativ udvælgelse, skal bygherren foretage en evaluering af de modtagne tilbud, der er vurderet egnede. Denne evaluering skal ske på baggrund af de fastsatte tildelingskriterier.

Når **direktiverne** skal benyttes, er det altid nødvendigt at annoncere udbuddet i Supplement til Den Europæiske Unions Tidende (EUT S). Heri opfordres til at give tilbud. Annoncering sker ved anvendelse af standardformularer, der findes på eNotices <http://simap.europa.eu/enotice/changeLanguage.do?language=da>

Ved udbud efter **Tilbudsloven** skal www.udbud.dk som udgangspunkt benyttes til annoncering. Forpligtelsen til at annoncere kan dog også opfyldes ved, at bygherren offentliggør indkøbet ved en EU bekendtgørelse.

Gode råd

Offentligt udbud kan typisk anvendes, hvor projektet er præcist beskrevet og udbydes som ren priskonkurrence eller i forbindelse med projektkonkurrencer med et idémæssigt indhold, hvor bygherren ønsker et bredt beslutningsgrundlag. Tidsforbruget er en væsentlig faktor for bygherren og tilbudsgiver, og det bør indgå i overvejelserne, at offentlige udbud kan være ganske ressourcekrævende, idet bygherren er forpligtet til at gennemgå egnetheden af alle tilbud.

Begrænset udbud

Ved begrænset udbud deles udbudsproceduren i to faser. (Se om tidsfrister senere). Først sammensættes en gruppe af f.eks. fem tilbudsgivere, som kan deltage i konkurrencen, dernæst bedømmes deres tilbud.

I henhold til **Tilbudsloven** kan udvælgelsen med enkelte begrænsninger ske ved direkte henvendelse til konkrete firmaer. Men udvælgelsen kan også ske ved at gennemføre en prækvalifikationsrunde, hvorved et bestemt antal tilbudsgivere vælges. Der er ingen regel om antal tilbudsgivere i Tilbudsloven.

Krav til antal af bydende varierer alt efter typen af udbud. Dog skal der være tilstrækkeligt med tilbudsgivere til at sikre konkurrence.

Når **direktiverne** skal benyttes, er det altid nødvendigt at gennemføre en prækvalifikation ved annoncering i Supplement til Den Europæiske Unions Tidende (EUT S). Heri anmoder bygherren potentielle tilbudsgivere om at melde sig som interesserede. Annoncering sker ved anvendelse af standardformularer, der findes på eNotices <http://simap.europa.eu/enotice/changeLanguage.do?language=da>.

I henhold til **Udbudsdirektivet** skal der ved begrænset udbud minimum prækvalificeres fem og ved konkurrencepræget dialog minimum tre, jf. art. 44.

Forsyningsvirksomhedsdirektivet fastsætter ikke noget minimum antal af prækvalificerede, men da der skal sikres en tilstrækkelig konkurrence, bør der næppe vælges færre end tre.

Bygherren skal i udbudsbekendtgørelsen/annoncen bl.a. oplyse følgende:

- Tildelingskriteriet
- Udvalgelseskriterier
- Antal tilbudsgivere
- Frist for ansøgning om prækvalifikation

Gode råd

Der anmodes ofte om meget - og af og til overflødigt materiale i forbindelse med prækvalifikationen. For at undgå dette, bør bygherren gøre sig klart, hvad materialet skal bruges til og om muligt oplyse formålet hermed i annoncen.

Omvendt skal tilbudsgiverne være omhyggelige med at fremsende det materiale, der bliver bedt om, da det ellers kan medføre kassation.

Bygherren skal udtrykke sig så præcist, at der ikke kan være tvivl om, hvor mange tilbudsgivere der påtænkes prækvalificeret. I modsat fald må bygherren acceptere, at samtlige ansøgere, der objektivt opfylder betingelserne herfor, inviteres til at afgive tilbud.

Bygherren skal sikre, at der er tilstrækkelig konkurrence. Det anbefales ikke at prækvalificere flere end de fem, der anføres som minimum i Udbudsdirektivets art. 44 stk. 3. Årsagen er, at deltagelse i udbud er omkostningstungt, hvorfor incitamentet i form af en rimelig chance for at vinde samt en samfundsøkonomisk betragtning om at undgå unødige transaktionsomkostninger taler for at begrænse antallet af tilbudsgivere.

Hvis der er flere egnede ansøgere end bygherren har forudsat ved annonceringen, skal bygherren kunne begrunde, hvordan han kommer ned på det ønskede antal²⁾. Find mere information om shortlisting under kapitlet "Hvordan kommer bygherren ned på det forudsatte antal tilbudsgivere".

Konkurrencepræget dialog

Konkurrencepræget dialog er en ny udbudsform i Udbudsdirektivet, der mest af alt kan beskrives som en hybrid mellem et begrænset udbud og udbud efter forhandling. Denne udbudsform kan kun benyttes ved særligt komplekse opgaver, hvilket skal ske ud fra en konkret vurdering af opgaven, jf. Udbudsdirektivets betragtning 31. Konkurrencepræget dialog kan f.eks. anvendes ved udbud af opgaver, der skal løses i OPP eller lignende. Bygherren opnår en stor frihed ved denne type udbud, idet han får adgang til at drøfte løsningsmodeller med hver enkelt af tilbudsgiverne inden selve tilbudsafgivelsen.

2) Yderligere information i "Effektiv prækvalifikation, marts 2013" fra Værdibyg.

I en udbudsbekendtgørelse beskrives bygherrens behov og krav evt. suppleret med et beskrivende dokument, der uddyber opgaven. Tildelingskriteriet er altid økonomisk mest fordelagtige tilbud. Underkriterierne under tildelingskriteriet ”økonomisk mest fordelagtige tilbud” skal fremgå senest i det foreløbige udbudsmateriale, der danner grundlag for dialogen.

Næste fase er en prækvalifikation. Der skal minimum udvælges tre tilbudsgivere. Herefter gennemføres en dialogfase. Under dialogfasen drøfter bygherren løsningen af den udbudte opgave med de bydende.

Bygherren må ikke over for andre deltagere afsløre løsninger, som en deltager har foreslået eller andre fortrolige oplysninger, som en deltager i dialogen har meddelt uden dennes samtykke.

I løbet af dialogfasen kan tilbudsgivere blive udskilt fra det videre forløb. Dialogfasen munder ud i fastlæggelse af de endelige udbudsvilkår. Forløbet ender med, at der indhentes tilbud på den nu definerede opgave hos de tilbageværende tilbudsgivere som et begrænset udbud med de oprindeligt fastsatte kriterier til brug for tildelingen.

Efter aflevering af tilbud er det kun muligt at afklare, præcisere og tilpasse tilbuddet som ved andre udbudsformer og på grundlag af de oprindelige underkriterier til tildelingskriteriet økonomisk mest fordelagtige tilbud.

Gode råd

Under dialogfasen bør bygherre, under hensyntagen til de store omkostninger, der er forbundet med denne form for udbud, tilrettelægge udbudsproceduren i flere på hinanden følgende faser, så antallet af tilbud, som stadig drøftes og forhandles, gradvist begrænses på grundlag af forud meddelte tildelingskriterier.

Alle de bydende bør honoreres for hver runde af dialogen, som de deltager i. Se punktet ”Vederlag i forbindelse med tilbud”.

Såfremt bygherren fra udbuddets start tilkendegiver at ville benytte tilbudsgivernes idéer, skal bygherren fastsætte en økonomisk kompensation i form af en betaling, der bør stå i rimeligt forhold til den afgivelse af den brugsret, som finder sted. Bygherren vil på denne måde få optimalt input til løsning af opgaven og vil kunne fastlægge et ensartet udbudsgrundlag til den endelige tilbudsafgivelse, hvilket vil være en fordel for bygherren.

Udbud efter forhandling

I Tilbudsloven er der mulighed for at forhandle med tilbudsgiverne, medmindre man har tilkendegivet ikke at ville benytte forhandling. Hvis tilbudskriteriet er laveste pris, kan der kun forhandles med den lavestbydende, jf. § 10. Ved økonomisk mest fordelagtige tilbud kan der forhandles med de tre mest fordelagtige eller færre, jf. § 11. Senest ved forhandlingernes begyndelse skal tilbudsgiverne oplyses om, hvordan forhandlingen vil foregå.

I Udbudsdirektivet er udbud efter forhandling en undtagelse, der kun kan gennemføres under nogle særlige forudsætninger, jf. art. 30 og 31,

bl.a. i forbindelse med projektkonkurrencer og i forbindelse med supplerende arbejder.

Efter **Forsyningsvirksomhedsdirektivet** kan bygherren frit vælge denne udbudsform, jf. art. 47 m.fl.

Gode råd

Det anbefales, at bygherren fastlægger et udskillelsesløb, der tager højde for opgavens omfang og karakter, således at hverken tilbudsgiverne eller bygherren bruger unødigt tid på at forhandle uinteressante tilbud, som bygherren ikke kan se realiseret.

Rammeaftaler

Hvis bygherren skal have udført arbejder af samme karakter i en given periode, kan en rammeaftale være en mulighed. En rammeaftale er en overordnet aftale, der indgås mellem en eller flere virksomheder og ordregivende myndigheder. Rammeaftalen kan som hovedregel kun anvendes af de oprindelige parter og løber som hovedregel i maksimalt fire år. Formålet med rammeaftalen er at fastsætte vilkårene for de enkelte kontrakter, der skal indgås under rammeaftalen i dennes løbetid. Hvis rammeaftalen har været sendt i EU-udbud, kan de konkrete aftaler indgås uden udbud, selv om de overskrider tærskelværdierne.

Bygherren er ikke forpligtet til at benytte den indgåede aftale, hvori- mod rådgiveren og/eller entreprenøren er forpligtet til at levere ydelserne på de fastsatte vilkår, såfremt bygherren måtte ønske at gøre brug af aftalen. Der er altså tale om et stående tilbud. Hvis bygherren ønsker at entrere med andre om opgaver omfattet af rammeaftalen, skal opgaven i fornyet udbud efter reglerne, se skema side 5.

I **Tilbudsloven** er der kun mulighed for at indgå én rammeaftale, og vilkårene skal i så tilfælde være fastsat i rammeaftalen, men tilbuddet kan om nødvendigt kompletteres, og den konkrete kontrakt skal ligge inden for aftalen – både hvad angår varerne/ydelserne og mængden, dvs. der skal foretages simpel bestilling.

I henhold til **direktiverne** er det muligt at udbyde flere parallelle rammeaftaler. I så fald skal der indgås minimum tre.

Hvor der er tale om flere parallelle rammeaftaler, er der to muligheder ved tildeling af den konkrete opgave:

- Alle vilkår er afklaret i rammeaftalen, således at bygherren objektivt kan fastslå, hvilken der er den mest fordelagtige.
- Alle vilkår er ikke fastlagt, så det er nødvendigt at tilføje/præcisere vilkår. Det skal i så tilfælde gennemføres som en fornyet konkurrence ”mini-udbud” mellem samtlige de firmaer, der er indgået parallelle rammeaftaler med.

Genåbningen af konkurrencen vedrører de vilkår, det er nødvendigt at præcisere. Ved udbud af den konkrete rådgivningsydelse kan det for eksempel være nødvendigt at beskrive de konkrete lokaler, før vedligeholdelsesbehovet kan danne grundlag for udbuddet.

Bygherren skal allerede i rammeaftalen beskrive, hvorledes den konkrete kontrakt tildeles, og kan ikke lade det stå åbent til en efterfølgende beslutning. Tildelingskriterierne for tildelingen af den konkrete opgave skal også være fastlagt i rammeaftalen. Disse kan ikke ændres for så vidt angår vægtning eller indhold.

Hvis bygherren vælger direkte tildeling uden miniudbud, skal det efterfølgende kunne dokumenteres, hvorledes bygherren har udvalgt den bedste til at løse opgaven.

Gode råd

Bygherren skal overveje, om opgaverne er tilstrækkeligt ensartede. Dvs. hvilket volumen kan opnås? Hvilken indvirkning har rammeaftalen på markedet? Er det af betydning for, at der vil være tilstrækkelige interesser for rammeaftalen, at der garanteres for, at der kan aftages en vis mængde? Hvordan vil markedet reagere på genåbning af konkurrencen?

Fordelen ved rammeaftaler er, at det giver bygherren en hurtigere og mindre ressourcekrævende adgang til at indgå aftaler. Bygherren skal ikke i udbud ved den enkelte opgave, og aftalevilkårene ligger fast. Da der er tale om et stående tilbud fra rammeaftaleindehaverens side, kan bygherren vælge at undlade at benytte rammeaftalen. I så fald skal de sædvanlige udbudsregler følges.

Ulempen ved udbud af rammeaftaler kan være, at bygherre ved indgåelse af de senere aftaler under rammeaftalen er bundet af rammeaftalens indhold samt af de oprindeligt fastsatte tildelingskriterier, som måske ikke er tilstrækkelige eller egnede i forbindelse med den konkrete opgave. Problemet kan være særligt relevant, hvor der er flere rammeaftaleindehavere.

Ved vedligeholdelse og istandsættelse af bygninger kan det anbefales at indgå flere parallelle rammeaftaler med henblik på at undgå at skulle gennemføre udbud i løbende småsager.

I forbindelse med nybyggeri anbefales det at undlade parallelle rammeaftaler, idet der under alle omstændigheder skal gennemføres et fornyet mini-udbud, når den konkrete opgave skal udbydes. Her vil der være så mange konkrete forhold bl.a. byggegrund, størrelse og typen af byggeriet, at det vil være mere hensigtsmæssigt – også for at overholde principperne om gennemsigtighed – at udbyde opgaven som et selvstændigt udbud.

Underhåndsbud

Tilbudsloven giver for så vidt angår bygge- og anlægsopgaver mulighed for at indhente underhåndsbud, når kontraktsummen er under 3 mio. kr., jf. § 12. Grænsen vedrørende antal og værdi af underhåndstilbud i Tilbudsloven gælder dog ikke for offentligretlige organer³⁾. Disse kan altid indhente underhåndsbud uanset opgavens størrelse.

Der er imidlertid den undtagelse, at hvis der ydes offentlig støtte til udførelsen af byggeriet, kan den myndighed, der yder støtten, fastsætte særregler for krav til udbud⁴⁾. Derfor er for eksempel et almennyttigt

- 3) Fremgår af direktiv nr. 2004/18/EF bilag III, f.eks. Danmarks Radio, Staten og Kommunernes Indkøbsservice, de almene boligorganisationer.
- 4) Bekendtgørelse nr. 817 af 23/8 2005.

boligselskab forpligtet til at gennemføre en licitation, selvom der er tale om et offentligt organ.

Tilbudsloven indeholder en generel bagatelgrænse. Det vil sige, at hvis opgaven er under 300.000 kr., kan bygherren nøjes med at kontakte én bydende.

Se endvidere afsnittet om delydelser nedenfor.

Udbud efter forhandling uden forudgående udbudsbekendtgørelse

I **direktiverne** er der mulighed for at udbyde efter forhandling uden forudgående udbudsbekendtgørelse. Denne udbudsform kan benyttes i særlige situationer, f.eks. hvis der ikke er indkommet egnede tilbud ved projektkonkurrencer eller i tilfælde, hvor der ikke er nogen virksomheder, der har søgt prækvalifikation. I så fald er det en forudsætning, at udbudsbetingelserne ikke ændres væsentligt, jf. Forsyningsvirksomhedsdirektivet § 40 og Udbudsdirektivets art. 31.

Delydelser

Både **Tilbudsloven** og **direktiverne** giver mulighed for, at bygherren kan undlade udbud for så vidt angår mindre dele af en kontrakt, selvom den totale anskaffelse som helhed overstiger beløbsgrænserne for gennemførelse af sædvanlige udbud. Hvis betingelserne for at undtage en delkontrakt fra udbud er opfyldt, kan bygherren foretage en direkte kontrakttildelelse uden konkurrenceudsættelse efter både direktiverne og Tilbudslovens annonceringspligt.

For at denne mulighed kan benyttes, skal 3 betingelser være opfyldt:

1. Økonomisk grænse:

Grænser for delarbejder:	Bygge- og anlægskontrakter	Tjenesteydelser
Tilbudsloven	500.000 kr.	-
Direktiverne	7.449.100 kr.	595.928 kr.

2. Den samlede værdi af samtlige delkontrakter, som undtages udbudet, må ikke overstige 20 % af den totale værdi af hovedkontrakten.

3. Den resterende del af hovedkontrakten udbydes efter **direktiverne** eller **Tilbudsloven**.

Delydelser under direktiverne er ikke omfattet af Tilbudslovens regler.

I forbindelse med rammeaftaler gælder det, at delydelsesreglen kan anvendes, når bygherren indgår en aftale om indkøb og i den forbindelse foretager et konkret estimat over aftalens værdi.

I rammeaftaler, der stilles til rådighed af centrale indkøbsorganisationer, er bygherren som udgangspunkt ikke identificeret i aftalen med en bestemt indkøbsvolumen, og dermed kan delydelsesreglen ikke anvendes på denne form for rammeaftaler, medmindre bygherren forpligter sig til at aftage en bestemt mængde i kontraktperioden, f.eks. ved at indgå i en koordinationsaftale under rammeaftalen.

Dette er ikke en mulighed for så vidt angår køb af rådgivning under SKI's rammeaftale⁵⁾.

Udbud efter et kvalifikationssystem

Denne udbudsform findes kun i **Forsyningsvirksomhedsdirektivet**, jf. art. 53, og som en mulighed i forbindelse med reglerne om annonceringspligten. Et kvalifikationssystem er en liste over egnede leverandører, der træder i stedet for en prækvalifikation. Oprettelsen af kvalifikationssystemet sker i henhold til Forsyningsdirektivet ved, at bygherren indrykker en annonce i Supplement til Den Europæiske Unions Tidende (EUT S), der beskriver formålet med ordningen samt krav til ansøgerne. Herefter kan virksomheder blive ført på listen, hvis forudsætningerne herfor er opfyldt. Bygherren forpligter sig ikke til at anvende systemet. Der er ikke særlige regler for, hvordan bygherren vælger blandt virksomhederne, men reglerne for begrænset udbud og udbud efter forhandling skal overholdes – altså også tidsfristerne. Hvis reglen anvendes som et led i annonceringspligten, er reglerne anderledes uformelle.

Gode råd

Denne udbudsform giver stor frihed, idet bygherren uden videre kan henvende sig direkte til de virksomheder, der står på listen, som han ønsker tilbud fra.

Omvendt licitation

Bygherren kan vælge at udbyde i en omvendt licitation, således at prisen ligger fast. Tilbuddene indeholder de ydelser, bygherren kan få for det fastlagte beløb, dvs. at udbuddet sker efter kriteriet økonomisk mest fordelagtige tilbud.

Omvendt licitation kan være hensigtsmæssig ved udbud af alment nyttige boligbyggerier, hvor støtten er afhængig af, at den forudsatte kvadratmeterpris overholdes.

Gode råd

Hvis bygherren vælger omvendt licitation, vil bygherren være bundet af den økonomiske ramme, som er fastsat ved udbuddet, og bygherren er derfor afskåret fra at tage et tilbud, der ikke overholder den forudsatte økonomi. Det er derfor vigtigt, at bygherren er meget opmærksom på sit valg af formulering, således at han ikke bliver bundet af maksimumbeløbet for den økonomiske ramme, hvor det ikke er hensigten, eller bygherren bliver afskåret fra at tage billigere tilbud end den angivne beløbsgrænse. Endelig kan den angivne beløbsgrænse risikere at blive overskredet i forbindelse med kapitalisering af forbehold, som ellers ville have været helt acceptable for bygherren. Bygherren kan i stedet for omvendt licitation vælge at udbyde efter en target price, således at prisen er vejledende og ikke endegyldig.

5) Yderligere information kan findes i "Offentlige indkøb af varer og tjenesteydelser – fakta om tærskelværdier og kontraktberegning" fra Konkurrencestyrelsen.

Projektkonkurrence

Hvis bygherren ikke kender det præcise behov for en tjenesteydelse, eller ønskes flere forskellige muligheder for opgavens løsning belyst, kan bygherren vælge at afholde en projektkonkurrence. Bygherren beskriver sine behov og krav og lader herefter de konkurrerende foreslå løsningen. Reglerne om projektkoncurrence findes i Udbudsdirektivets art. 66-74 og Forsyningsvirksomhedsdirektivets art. 60-63.

Projektkoncurrence afholdes enten som en offentlig konkurrence, hvor alle, som overholder eventuelle fastsatte minimumskrav, kan aflevere et forslag, eller som en konkurrence med et begrænset antal deltagere.

Ved konkurrence med begrænset antal deltagere skal ordregiver fastsætte klare og ikke-diskriminerende udvælgelseskriterier, og antallet af deltagere skal fastsættes således, at der sikres reel konkurrence.

Ved projektkoncurrence har bygherren mulighed for at invitere deltagerne på forhånd uden prækvalifikation. Det gælder også ved konkurrence med begrænset deltagelse. Det skal fremgå af udbudsbekendtgørelsen, såfremt bygherren har valgt at invitere rådgivere på forhånd samt hvem, bygherren har inviteret.

I udbudsbekendtgørelsen skal bygherren endvidere angive, hvorledes dommerkomiteen vil bedømme forslagene. Det angives eksempelvis, at forslagene vil blive bedømt ud fra deres arkitektoniske, æstetiske, funktionelle, tekniske og økonomiske løsning ud fra de ønsker og krav, som fremgår af konkurrenceprogrammet. Bygherren er bundet af de krav og behov, som fremgår af konkurrencematerialet/programmet, og kan ikke fravige disse under bedømmelsen.

Det savner mening at bruge tildelingskriteriet "laveste pris" ved projektkoncurrence, og tildelingskriteriet "økonomisk mest fordelagtige bud" anvendes normalt ikke ved projektkoncurrence.

Der skal nedsættes en bedømmelseskomité bestående af fysiske personer, og såfremt bygherren i sin udbudsbekendtgørelse har krævet særlige fagkundskaber, skal mindst en tredjedel af dommerkomiteen have de samme fagkundskaber.

I forbindelse med projektkoncurrence, hvor der anmodes om rådgivergrupper bestående af såvel arkitekter som ingeniører, betyder dette, at der skal udpeges både ingeniør- og arkitektfagdommere.

Bygherren kan vælge, om der skal udpeges en eller flere vindere af projektkoncurrencen.

Selve projektkoncurrencen er ikke et udbud, der selvstændigt kan resultere i indgåelsen af en kontrakt. Efter projektkoncurrencens afholdelse indgås kontrakten efter udbudsformen "udbud med forhandling uden forudgående udbudsbekendtgørelse", jf. Udbudsdirektivets art. 31 nr. 3. Udpeges der flere vindere, skal alle vindere opfordres til at deltage i forhandlingerne. Der stilles ikke noget formelt krav om, at der skal gennemføres en egentlig forhandling, og ofte ses det blot, at der er vedlagt en kontrakt til konkurrencematerialet. Men udpeges flere (vindere), ligger der heri en forudsætning om, at der gennemføres en forhandling med alle vinderne, således at der kan indgås en kontrakt med en af dem. Adgangen til at indgå kontrakt efter udbudsformen "udbud med forhandling uden forudgående udbudsbekendtgørelse"

forudsætter dog, at bygherren i udbudsbekendtgørelsen har angivet, at bygherren er bundet af bedømmelseskomitéens afgørelse, og at bygherren sammesteds ligeledes har angivet, at han har til hensigt at indgå kontrakt med vinderen eller en af vinderne af konkurrencen.

Efter Udbudsdirektivets art. 74, stk. 3 og 4 skal konkurrenceforslag være anonyme ved aflevering og under bedømmelsen.

Der er ikke krav om anonymitet i den efterfølgende forhandlingsfase.

Gode råd

Ved en projektkonkurrence med et begrænset antal deltagere anbefales det, at udvælgelsen af deltagerne foregår efter principperne for udvælgelse ved et almindeligt begrænset udbud.

Udbudsdirektivet forholder sig ikke til, hvor mange bygherren kan invitere på forhånd til en projektkonkurrence, men ved en konkurrence med et begrænset antal deltagere bør et passende forhold mellem prækvalificerede og eventuelt inviterede tilsikres.

HUSK at anonymiteten skal opretholdes - også ved digital aflevering af konkurrenceforslagene.

Det anbefales, at der altid anvendes eksternt udpegede fagdommere ved projektkoncurrencer. Ved totalrådgivning bør fagdommergruppen altid bestå af både arkitekter og ingeniører.

Dommerkomitéen kan med fordel suppleres af rådgivere til bedømmelseskomitéen, som besidder særlig fagspecifik viden f.eks. inden for jura, diverse beregninger af forslagene, hospitalslogistik osv.

Akademisk Arkitektforening har et konkurrencesekretariat (AA konkurrencer), som kan udpege uafhængige arkitektfagdommere, og FRI udpeger tilsvarende ingeniørfagdommere.

Totalentreprisekonkurrence

Ofte høres udtrykket ”totalentreprisekonkurrence”. Totalentreprisekonkurrencen er i modsætning til en projektkonkurrence et ganske almindeligt udbud efter reglerne om begrænset eller offentligt udbud i direktiverne eller Tilbudsloven. I udtrykket totalentreprisekonkurrence ligger dog, at bygherren udover pris ønsker et bud på byggeriets udformning, og at kvalitative kriterier som f.eks. arkitektur dermed indgår. Dette vil typisk forudsætte, at der udbydes efter tildelingskriteriet økonomisk mest fordelagtige bud.

Udbuddet sker på grundlag af et udbudsmateriale, der dels beskriver bygherrens krav af økonomisk, tidsmæssig og juridisk karakter, dels et program der er en oversigt over de krav og ønsker, som bygherren stiller til det færdige produkt. Ved totalentreprisekonkurrencen vil det savne mening, at totalentreprenøren giver tilbud på et gennemtegnat projekt.

Gode råd

Der er ikke noget krav om anonymitet ved totalentreprise, men ved en totalentreprisekonkurrence som ved andre udbud kan ordregiver vælge at kræve, at forslagene skal være anonyme. I så fald bør CV'er ikke indgå i tilbuds-materialet.

Inden bedømmelsen kan der ved ikke-anonym aflevering gives de bydende adgang til at forelægge deres projekt.

Ved større og komplicerede opgaver bør der nedsættes et særligt sagkyndigt og uvildigt bedømmelsesudvalg, hvor mindst to af medlemmerne er udpeget af Totalentrepriseudvalget. Ved mindre entrepriser dog kun én. Se i øvrigt "Den lille hvide" om totalentreprise.

Totalentrepriser bør altid udbydes efter ABT 93 uden fravigelser eller tilføjelser, der ændrer den tiltænkte ansvars- og risikofordeling mellem bygherre og entreprenør.

Alternative tilbud

I henhold til **Tilbudsloven** kan bygherren tage alternative tilbud i betragtning, uanset om der udbydes i henhold til "laveste pris" eller "økonomisk mest fordelagtige tilbud". Det kræver dog, at det alternative tilbud ikke afviger fra de mindste krav, der stilles til tilbuddet, samt at bygherren ikke har afskåret sig fra at ville modtage alternative tilbud i udbudsmaterialet.

I henhold til **direktiverne** kan bygherren alene anmode om alternative tilbud, når kriteriet er "økonomisk mest fordelagtige tilbud". Bygherren skal i udbudsbekendtgørelsen tilkendegive, om alternative tilbud tillades.

Det alternative bud skal også i direktiverne opfylde de mindstekrav, som bygherren stiller til tilbuddet. Bygherren bliver derfor nødt til at beslutte, hvad der som minimum skal opfyldes i forbindelse med løsning af opgaven. Det kan dreje sig om både tekniske og juridiske forhold. Det alternative tilbud rangordnes sammen med de øvrige tilbud og vurderes i henhold til tildelingskriteriet, og behandles dermed på samme måde som de tilbud, der er afgivet på det udbudte grundlag. Bygherren kan således ikke vælge at se bort fra et alternativt tilbud.

Forskellen imellem Tilbudsloven og direktiverne er, at efter Tilbudsloven skal alternative tilbud vælges fra, og efter direktiverne skal bygherren vælge det til i udbudsannoncen.

Gode råd

Bygherren skal huske at angive de mindstekrav samt de eventuelle specifikke krav, der stilles til udformningen af det udbudte projekt i forbindelse med, at bygherren tillader alternative tilbud. I modsat fald kan der opstå fortolknings- tvivl, der kommer udbyder til skade, idet bygherren i sidste ende kan blive tvunget til at lade et uegnet alternativt tilbud indgå i evalueringen på lige fod med de egnede tilbud.

Det kan derfor heller ikke anbefales at anmode om alternative tilbud, når der er tale om en ren priskonkurrence, da bygherren kan blive tvunget til at tage stilling til, om det alternative tilbud opfylder minimumskravene. Og i så fald kan bygherren blive tvunget til at skulle antage det alternative tilbud, hvis det er billigst.

Det er vigtigt, at bygherren fra starten gør sig klart, hvorvidt det er hensigtsmæssigt at indhente alternative tilbud på f.eks. tekniske eller kommer- cielle betingelser. Hvis bygherren vælger at tillade alternative tilbud, kan det være hensigtsmæssigt at stille krav om, at alternative tilbud kun tages i betragtning, hvis der også bydes på det udbudte grundlag.

Sideordnede tilbud

Bygherren kan vælge at anmode om sideordnede tilbud. I så fald skal de bydende give pris på flere forskellige løsninger, f.eks. gulvbelæg- ninger. Bygherren skal herefter tage stilling til, hvilket produkt han foretrækker. Herefter findes det bedste tilbud inden for denne løsning ud fra det oprindeligt valgte kriterium ”laveste pris” eller ”økonomisk mest fordelagtige tilbud”.

Gode råd

I og med at bygherren hele tiden skal være opmærksom på udbudsreglernes krav til gennemsigtighed, bør det overvejes, hvor mange sideordnede tilbud der ønskes indhentet. Det kan af hensyn til gennemsigtigheden ikke tilrådes at indhente sideordnede tilbud på mere end to forskellige produkter.

Hvis der ønskes bud på henholdsvis hoved- og fagentreprise, skal bygherren huske i udbudsbetingelserne at beskrive, at der tillægges et hovedentreprenør- salær, der er en procentsats af byggesummen på f.eks. 5 %, således at tilbud- dene bliver sammenlignelige.

Rabattilbud

En bygherre kan vælge, at der samtidigt med udbud af forskellige individuelle fagentrepriser indhentes et rabattilbud på flere af fagentre- priserne sammenlagt under forudsætning af, at disse entrepriser udføres af den samme entreprenør.

Det er en forudsætning, at muligheden for at give rabattilbud fremgår i udbudsbetingelserne.

Gode råd

Også her er det vigtigt, at bygherren overholder krav om gennemsigtighed. Mange kombinationsmuligheder kan gøre det uigennemskueligt, hvem der er billigst, hvilket giver problemer i forhold til krav om gennemsigtighed.

Diverse tidsfrister i forbindelse med afgivelse af tilbud

Tilbudslovens § 6 stk. 2 foreskriver, at fristen til at anmelde sin interesse for at deltage i et tilbud skal være mindst 15 arbejdsdage (ved prækvalifikation). Ved indbudt licitation efter Tilbudsloven er der ingen frister.

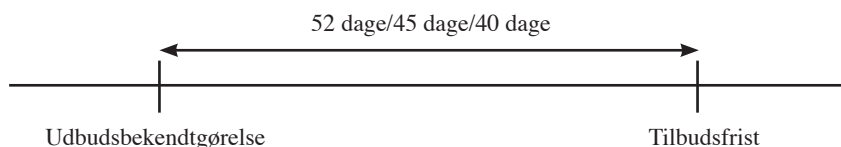
Tilbudsloven kræver alene, at fristen for afgivelse af tilbud skal være rimelig (§ 3 stk.1).

Efter **direktiverne** er fristerne i forbindelse med tilbudsafgivelsen angivet i Udbudsdirektivets art. 38 og Forsyningsvirksomhedsdirektivet art. 45.

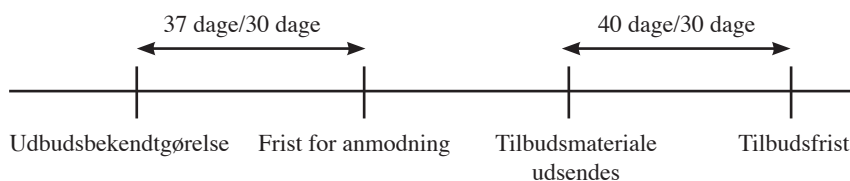
Begge direktiver giver mulighed for at forkorte fristerne. Hvis udbudsbekendtgørelsen udsendes elektronisk, kan fristen forkortes med 7 dage, og hvis alt materialet gøres tilgængeligt på Internettet, kan fristen forkortes med yderligere 5 dage. Den samlede reducerede frist må for så vidt angår begrænsede udbud i henhold til Udbudsdirektivet aldrig være kortere end 22 dage. Forsyningsvirksomhedsdirektivet har en tilsvarende frist på 10 dage⁶⁾. Der henvises endvidere til Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens vejledning.

Tilbudsfristen iht. Udbudsdirektivet.

Offentligt udbud

Begrænset udbud

- 6) Forsyningsvirksomhedsdirektivet giver mulighed for at aftale afleveringsfrist med samtlige tilbudsgiverne. Hvis der ikke kan opnås enighed, kan fristen for aflevering af tilbud afkortes til 24 dage, men afleveringsfristen må uanset, at der gøres brug af de andre afkortningsmuligheder, aldrig være under 10 dage.

Vejledende forhåndsmeddelelse I henhold til **direktiverne** kan en offentlig myndighed, som i EU-Tidende har bekendtgjort sit behov for bestemte typer anskaffelser i det kommende regnskabsår, afkorte tidsfristerne under udbudsrunderen.

For så vidt angår Forsyningsvirksomhedsdirektivet kan offentliggørelse af en periodisk vejledende bekendtgørelse endvidere erstatte et efterfølgende udbud. Dette stiller dog særlige krav til forhåndsmeddelelsens indhold.

Gode råd

Bygherren bør undgå at fastsætte tidsfrister, som er urimeligt korte, selv om de ikke direkte overtræder direktivernes tidsfrister. Bygherren bør ligeledes undgå, at der inden fristen for aflevering af tilbud falder helligdage såsom jul og påske, eller at konkurrencer afholdes således, at afleveringsfristen falder sidst i sommerferieperioden. I så fald bør tilbudsfristen forlænges, så der kompenseres for ferie-/helligdagsperioden.

Konkurrenceperioden bør uanset direktivets frister tilpasses efter opgavens kompleksitet og den ydelse, der skal leveres. Dette kan gøre det nødvendigt med længere tidsfrister end de, der gælder for henholdsvis begrænsede og offentlige udbud.

Vedståelsesfrist

I **Tilbudsloven** er vedståelsesfristen 40 arbejdsdage, medmindre andet er angivet i udbudsmaterialet. Det vil sige, at hvis der henvises til AB 92, er vedståelsesfristen 20 arbejdsdage, jf. AB 92, § 3. stk. 5. Fristen regnes for licitationstilbud fra licitationsdagen og for underhåndsbud fra tilbuddets datering.

I **direktiverne** findes ikke en tilsvarende frist.

Gode råd

Bygherren bør vurdere, om der bør være en længere vedståelsesfrist end 20 dage. Når direktiverne anvendes, bør det overvejes at indføre en vedståelsesfrist.

Rådgiverinhabilitet

I mange udbud vil der være et markant behov for faglig vejledning af bygherren i forbindelse med gennemførelse af udbuddet. Det kan være til at foretage indledende f.eks. geotekniske undersøgelser eller i forbindelse med selve udarbejdelsen af de tekniske specifikationer til brug for udbuddet.

Det forhold, at en virksomhed har fungeret som rådgiver for bygherren i forberedelsesfasen af et udbud, afskærer som udgangspunkt ikke denne virksomhed fra senere at afgive tilbud på den samme opgave, men i så fald skal det naturligvis ske under overholdelse af ligebehandlingsprincippet. Dette krav kan medføre, at rådgiver må udelukkes fra senere deltagelse i konkurrencen.

Følgende – ikke udtømmende - parametre kan indgå i vurderingen af, hvorvidt der foreligger rådgiverinhabilitet:

- Omfanget og karakteren af rådgivningen inden udbuddet
- Har rådgivningen indebåret en risiko for skræddersyede tekniske specifikationer? Har rådgivningen omfattet forhold, der indgår i tildelingskriterierne?
- Er produktet af den forudgående rådgivning f.eks. en teknisk rapport eller et skitseprojekt stillet til rådighed for alle?
- Er afleveringsfristen tilstrækkelig lang til at en evt. fordel udlignes?

På baggrund af en samlet vurdering af alle relevante parametre afgøres det, om en tilbudsgiver har opnået en “utilbørlig konkurrencefordel”.

Gode råd

Som udgangspunkt bør bygherren altid oplyse, hvis der er udarbejdet forundersøgelser eller lignende i forbindelse med projektet, herunder hvem der har lavet hvad og hvornår. På denne måde opnås den fornødne åbenhed til at kunne imødegå, at nogen har skjulte fordele. Også koncernforbundne selskaber kan blive ramt af inhabilitet.

Praksis beror altid på en konkret vurdering. Det anbefales derfor bygherren at være meget opmærksom på eventuelle habilitetsproblemer, idet selve kontakten med bygherren i visse situationer har givet Klagenævnet et indtryk af, at den tidligere samarbejdspartner har opnået en væsentlig konkurrencemæssig fordel. I så fald vendes bevisbyrden med den konsekvens, at bygherren skal bevise, at der ikke er sket konkurrenceforvridning - og det er langt vanskeligere.

Der kan i øvrigt henvises til Udbudsrådets vejledning ”Dialog ved udbud – hvad er muligt?”

Udvælgelseskriterier

Udvælgelseskriterierne vedrører generelle forhold om det firma, der søger om prækvalifikation, hvorimod tildelingskriteriet relaterer sig til den konkrete opgave, der er udbudt. Udvælgelseskriterierne angår det ansøgende firmas kvalifikationer, f.eks. personalemæssige ressourcer, økonomisk og finansiell formåen, kvalitetssikringssystemer og referencer i form af dokumenterede erfaringer i forbindelse med løsning af tilsvarende opgaver inden for de seneste f.eks. tre år.

Hvis tilbudsgiver ikke har sendt den krævede dokumentation for sine kvalifikationer, skal ansøger som udgangspunkt kasseres. Bygherren, der har modtaget ansøgninger eller tilbud, der ikke opfylder de i udbudsmaterialet formelle krav, f.eks. manglende underskrift, forkert fremsendt antal eksemplarer, manglende sidetal, stempeling eller lignende, er dog berettiget til at se bort fra fejlen, såfremt bygherren ikke allerede i udbudsbetingelserne har udelukket denne mulighed⁷⁾.

7) *Bekendtgørelse 2011-06-15 nr. 712 om fremgangsmåderne ved indgåelse af offentlige vareindkøbskontrakter, offentlige tjenesteydelseskontrakter og offentlige bygge- og anlægskontrakter, § 12.*

Når eventuelle kasserede ansøgere er taget ud af ansøgerfeltet, skal det undersøges, om de resterende ansøgere er egnede til at udføre opgaven. Blandt disse egnede ansøgere skal de prækvalificerede findes ved at anvende de objektive kriterier, der er angivet i udbudsbekendtgørelsen⁸⁾.

Hvorvidt en prækvalificeret gruppe kan udskifte deltagere inden afgivelse af tilbud beror på en vurdering af, hvilke kriterier bygherren har lagt til grund for prækvalifikation af den samlede gruppe. Hvis de enkelte deltageres kvalifikationer indgik i bygherrens vurdering af gruppen, kan der ikke ske udskiftning af enkelte af gruppens deltagere.

Som udgangspunkt kan bygherren i forbindelse med prækvalifikationen frit prækvalificere en ny tilbudsgiver, såfremt en af de allerede prækvalificerede vælger ikke at afgive tilbud. I så fald skal den nye gruppe indgå på samme betingelser som de øvrige prækvalificerede, dvs. den nye gruppe kan f.eks. ikke få forlænget tid til at aflevere tilbud. Der skal dog altid foretages en konkret vurdering af mulighederne⁹⁾.

Efter prækvalifikationen er det muligt at supplere tilbudsgiveren med nye deltagere, der i så fald skal være underleverandør, -rådgiver eller -entreprenør til tilbudsgiveren.

Gode råd

Bygherren skal undlade at sammenblende udvælgelseskriterier og tildelingskriterier. Bygherren må derfor ikke anmode om f.eks. CV'er på ansatte i virksomheden to gange. Bygherren kan dog anmode om at få oplyst firmaets ressourcer og referencer ved prækvalifikationen og så efterfølgende anmode om CV'er på de ansatte, der tilbydes til løsningen af den konkrete opgave ved tilbudsafgivelsen. Bygherren skal være overordentlig omhyggelig med formuleringen af kriterierne, se Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens "Vejledning til udbudsdirektiverne"¹⁰⁾.

*For at opnå en "passende spredning mellem store og små virksomheder" kan bygherren f.eks. skrive følgende i udbudsmaterialet:
"I det omfang, ansøgerne opfylder mindstekravene, ønsker udbyder så vidt muligt at sammensætte et felt af tilbudsgivere bestående af såvel store, mellemstore som små virksomheder med henblik på at skabe den for udbyder mest optimale konkurrencesituation. I vurderingen indgår ikke antallet af referencer, men i højere grad den enkelte references kvalitet, herunder referencens æstetiske og tekniske løsning. Bygherreudtalelse eller evt. nøgletal for referencen især med hensyn til brugerinvolvering indgår ligeledes."*

Hvordan kommer bygherren ned på det forudsatte antal tilbudsgivere

I forbindelse med udvælgelsen af tilbudsgivere skal valget blandt flere kvalificerede ansøgere foretages på baggrund af objektive kriterier, som bygherren orienterer om i udbudsbekendtgørelsen.

8) Der kan i øvrigt henvises til vejledning fra Værdibyg.dk "Effektiv prækvalifikation" fra marts 2013.

9) Klju 9. marts 1998. Foreningen af Rådgivende Ingeniører mod Ledøje – Smørum Kommune.

10) For yderligere uddybning henvises til "Effektiv prækvalifikation" fra Værdibyg 2013.

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens "Vejledning til udbudsdirektiverne" angiver forskellige modeller for udvælgelsen.

Lodtrækning er ikke en mulighed, da det vil være i strid med den danske forvaltningsret, som hindrer, at et valg beror på tilfældigheder – hvilket lodtrækning er.

En konsekvens heraf må være, at bygherren generelt ikke kan benytte en metode, hvor udfaldet beror på tilfældigheder. Der vil dog være tale om en undtagelse, såfremt der er tale om nøjagtig ens priser i et udbud med tildelingskriteriet "laveste pris".

Samme rådgiver på flere bydende hold

En tilbudsgiver kan vælge at deltage som underrådgiver hos en eller flere totalrådgivere, totalentreprenører eller som deltager i et eller flere konsortier.

En tilbudsgiver, der deltager på flere hold, kan kun afvises, såfremt dette fremgår af udbudsbekendtgørelsen¹¹⁾. Bygherren kan skønne, at afvisning er nødvendig af hensyn til sikring af konkurrencen eller overholdelse af principperne om ligebehandling.

Gode råd

En tilbudsgivers deltagelse på flere hold forudsætter, at der internt i grupperne er åbenhed samt accept hos samtlige deltagere.

Tildelingskriterier

Bygherren har mulighed for at vælge mellem tildelingskriterierne "laveste pris" eller "det økonomisk mest fordelagtige tilbud". Det skal stå i udbudsannoncen, hvilket tildelingskriterium bygherren har valgt at bedømme tilbuddene efter. Hvis tildelingskriteriet er "Det økonomisk mest fordelagtige tilbud", skal bygherren vælge underkriterier, som har et reelt indhold, og som relaterer sig til det udbudte projekt. Underkriterierne kan f.eks. være pris, kvalitet, teknisk værdi, æstetik og funktionsmæssig karakter, miljøegenskaber, driftsomkostninger, rentabilitet, kundeservice og teknisk bistand, leveringsdato og leveringstid eller færdiggørelsestid.

Underkriterierne må ikke ændres under eventuelle efterfølgende forhandlinger. Bygherren skal sikre en dækkende angivelse af, hvilke forhold der vil blive lagt vægt på under tilbudsvurderingen og ved vurdering af tilbuddene i forhold til det enkelte underkriterium.

Underkriterierne skal som udgangspunkt vægtes relativt. Endvidere kan der fastsættes en ramme med et passende maksimalt udsving¹²⁾. Udsvingene behøver ikke være ens for alle underkriterier, og enkelte kriterier kan angives uden udsving. F.eks. kan vægtningen af prisen være fast, mens vægten af kvalitative kriterier kan have udsving.

11) Bekendtgørelse 2011-06-15 nr. 712 § 9.

12) Klagenævnet for Udbud har udtalt, at udsving på 5 % i forhold til medianen er passende og ikke i strid med Udbudsdirektivet.

Se Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens "Vejledning til udbudsdirektiverne". Vægtningen skal lægges fast inden bedømmelsen, og udsvingene i vægtningen af underkriterierne må ikke medføre, at prioriteringen af underkriterierne ændres under evalueringen.

Hvis der undtagelsesvis ikke kan foretages en vægtning, skal bygherren angive kriteriernes prioriterede rækkefølge med det vigtigste først.

Kriterierne skal anføres i udbudsbekendtgørelsen. Ved projektkonkurrencer anvendes ikke de kendte tildelingskriterier "laveste bud" eller "økonomisk mest fordelagtige bud", men bygherren skal i udbudsbekendtgørelsen klart angive, hvilke kriterier bedømmelseskomitéen vil lægge til grund for sin bedømmelse. De valgte tildelingskriterier skal yderligere fremgå af udbudsmaterialet.

Gode råd

Den fornødne klarhed for underkriteriernes indhold kan opnås ved at specificere i udbudsmaterialet, hvad der lægges vægt på under det enkelte underkriterium og ved henvisning til relevante afsnit i kravspecifikationen.

Hvis bygherren ønsker, at timeprisen skal indgå som et kriterium, bør det ske ved anmodning om kategorisatser for nærmere definerede medarbejdere og med et stipuleret antal timer. På denne måde vil tilbuddene være sammenlignelige.

Pris bør vægtes sådan, at de øvrige kriterier kan få reel indflydelse på resultatet.

Dækningsbidrag bør ikke indgå som punkt under tildelingskriterier, da oplysninger om dækningsbidrag må betragtes som fortrolige af forretningsmæssige hensyn¹³.

Ved rammeaftaler med flere, hvor alle vilkår ikke er fastsat, kan bygherren vælge et sæt kriterier f.eks. rent kvalitative ved udbuddet af selve rammeaftalen og et andet sæt f.eks. laveste pris i forbindelse med tildelingen af de konkrete kontrakter ved senere miniudbud.

Bygherren skal ved fastlæggelse af rammerne for tilbuddene og valg af underkriterier sørge for, at der ikke åbnes mulighed for, at udbuddet reelt bliver en priskonkurrence¹⁴.

Tekniske standarder

En standard er en, af et anerkendt standardiseringsorgan, godkendt teknisk specifikation, hvis overholdelse ikke er obligatorisk¹⁵.

- 13) Konkurrencestyrelsen har i en ikke offentliggjort afgørelse i en sag, hvor DANSKE ARK var part, taget afstand fra brugen af dækningsbidrag som tildelingskriterium.
- 14) Der henvises til pjecen "Kvalitet som tildelingskriterium", som er udgivet af Værdibyg.
- 15) Udbudsdirektivet 2004/18/EF bilag VI om "Definition af visse tekniske specifikationer".

Bygherren kan efter Udbudsdirektivet art. 49 kræve fremlæggelse af attester udstedt af uafhængige organer til attesting af kvalitets-sikringssystemer.

Det er efter direktivet en forudsætning, at bygherren henviser til kvalitetssikringssystemer, der bygger på europæiske standarder. Bygherren forpligter sig til at acceptere andre former for dokumentation fra tilbudsgiverne for tilsvarende kvalitetssikringsforanstaltninger.

Fabrikater

I henhold til **Udbudsdirektivets** art. 23, stk. 8, kan bygherren som udgangspunkt ikke anmode om bestemte fabrikater i forbindelse med udbud, medmindre kontraktgenstanden undtagelsesvis – hvilket skal forstå meget bogstaveligt – berettiger hertil. Bygherren må beskrive, hvad det er, han ønsker.

I de tilfælde, hvor bygherren undtagelsesvis ikke er i stand til at beskrive produktet, der ønskes, kan det imidlertid tillades, at der i disse særlige tilfælde henvises til et fabrikat med tilføjelsen “eller tilsvarende”, således at andre produkter, der opfylder forudsætningerne kan komme i betragtning.

Det er i disse særlige situationer vigtigt, at bygherren i sin beskrivelse anfører, hvilke mindstekrav der lægges vægt på ved referenceproduktet. På denne måde kan bygherre vurdere, om det tilbudte opfylder mindstekravene.

For udbud i henhold til **Tilbudsloven** gælder tilsvarende begrænsninger i muligheden for at henvise til fabrikater.

Gode råd

Hvis bygherren ønsker et specielt fabrikat, der kan beskrives, kan det overvejes, at bygherren selv køber produktet som en “bygherreleverance”. Bygherren skal her være opmærksom på tærskelværdien for indkøb, der ikke må overskrides, uden at der gennemføres et formelt udbud.

Der kan dog være mulighed for at indkøbe produktet som en delydelse, og den økonomiske grænse herfor kan i tilfælde af, at der er tale om entreprise være væsentligt højere end grænsen for isolerede indkøb i henhold til Udbudsdirektivet.

Hvis bygherren vælger selv at købe produktet, skal han være indstillet på at påtage sig montererisikoen, når produktet skal indføres i byggeriet, eller eventuelt fastsætte i udbudsmaterialet, at entreprenøren påtager sig risikoen.

Det er muligt at henvise til et fabrikat i forbindelse med udbuddet, hvis byggeriet er en tilbygning til et allerede eksisterende byggeri, hvor f.eks. de elektriske alarmsystemer skal passe sammen. Men det kræver en særlig begrundelse.

Vederlag i forbindelse med tilbud m.m.

Bygherren kan beslutte at betale tilbudsgiverne for deres deltagelse, hvilket er særligt fremhævet i Udbudsdirektivets art. 29 stk. 8 om konkurrencepræget dialog. Da det er meget omkostningstungt for tilbudsgiverne at gennemføre konkurrencepræget dialog, anbefaler Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen i sin "Vejledning til Udbudsdirektivet", at bygherren betaler de bydende for deres deltagelse. Se i øvrigt under punktet Konkurrencepræget dialog.

Det er endvidere sædvane, at der betales vederlag for deltagelsen i såvel projekt- som totalentreprisekonkurrencer jf. AA's "Vejledning om arkitektkonkurrencer" og "Den lille hvide" om totalentreprise.

Gode råd

Ved projektkonkurrencer, totalentreprisekonkurrencer og konkurrencepræget dialog bør der altid ydes et rimeligt vederlag til de deltagere, som afleverer konditionsmæssige tilbud.

Hvis bygherre forbeholder sig ret til at anvende tilbudsgivernes idéer, bør der tages højde herfor ved fastlæggelse af vederlagets størrelse.

Overdragelse af brugsret bør ligeledes honoreres særskilt.

Ved andre udbud anbefales det, at bygherren udbetaler et passende vederlag, såfremt der i forbindelse med tilbudsafgivelsen skal afleveres enten arkitektoniske- eller tekniske løsninger, eller hvis tilbudsgiver skal udarbejde meget omfangsrigt materiale i forbindelse med tilbudsafgivelsen.

Sidste frist for spørgsmål

I henhold til **Udbudsdirektivets** art. 40, stk. 4, er bygherren forpligtet til at besvare spørgsmål fra de bydende senest 6 dage før fristen for afgivelse af tilbud, men ved udbud i hasteprocedure er fristen nedsat til 4 dage før tilbudsafgivelsen. Forpligtelsen afhænger af, om spørgsmålene er stillet i tide, så bygherren kan nå at besvare dem.

Bygherren kan altid henstille til, at eventuelle spørgsmål fremsættes inden en nærmere angivet frist, men den må bare ikke være definitiv. Endelig kan bygherren ikke indgå aftale med de bydende om at acceptere en kortere frist.

I henhold til **Tilbudsloven** og ved projektkonkurrencer er der ingen frist for besvarelse af spørgsmål.

Gode råd

Bygherren bør uanset de manglende krav om frister tage et særligt hensyn til det store arbejde, tilbudsgiverne skal udføre i forbindelse med udarbejdelse af tilbud ved konkurrencer, hvor ændringer i forudsætningerne få dage før aflevering er meget u hensigtsmæssige. Bygherren bør derfor ved konkurrencer henstille til, at eventuelle spørgsmål fremsættes med en tidligere frist f.eks. 2/3 af tilbudsperioden, så tilbudsgiverne kan nå at ændre deres tilbud i tide.

Tro- og loveerklæring/ serviceattest

I henhold til Restanceloven¹⁶⁾ skal bygherren i udbudsbekendtgørelsen eller i udbudsmaterialet stille krav om, at enhver tilbudsgiver afgiver en tro- og loveerklæring om, hvorvidt tilbudsgiver har ubetalt, forfalden gæld til det offentlige.

Hvis det skønnes relevant, kan bygherren yderligere i tro- og loveerklæringen fra alle tilbudsgivere kræve oplysninger om, at der ikke foreligger strafbare forhold hos tilbudsgiveren¹⁷⁾, hvor der er afsagt endelig dom om EU-svig, kriminel organisation, hvidvaskning af penge eller bestikkelse.

En serviceattest udarbejdes af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen¹⁸⁾ og indeholder oplysning om, hvorvidt tilbudsgiver er dømt for nogen af forholdene i Udbudsdirektivets artikel 45, stk. 1¹⁹⁾ eller er under konkursbehandling eller lignende.

En serviceattest kan udelukkende kræves fra den tilbudsgiver, som bygherren agter at indgå kontrakt med, hvorimod en tro- og loveerklæring kan kræves fra samtlige tilbudsgivere.

Serviceattesten tjener som verificering af de oplysninger, der fremgår af tro- og loveerklæringen.

Gode råd

Det anbefales bygherren at vedlægge en tro- og loveerklæring som bilag til udbudsbekendtgørelsen/udbudsmaterialet, som tilbudsgiverne blot skal udfylde, underskrive og sende retur. Derudover skal bygherren huske at informere om specifikke krav i udbudsbekendtgørelsen/udbudsmaterialet og eventuelt tilpasse den standardiserede erklæring i forhold til de konkrete behov.

2-kuvertsystem og anonymitet

Forslag i projektkonkurrencer skal være anonyme. Anonymiteten kan opretholdes, såfremt deltagerne afleverer et anonymiseret forslag mærket med f.eks. et tilfældigt valgt femcifret tal. Derudover afleveres en uigennemsigtig kuvert med det valgte nummer på forsiden. I kuverten lægges de nødvendige navne- og adresseoplysninger. Denne kuvert åbnes først, efter at bedømmelsen er afsluttet. Ved totalentreprisekonkurrencer anbefaler "Den lille hvide" at følge stort set samme fremgangsmåde.

16) Lov nr. 336 af 13. maj 1997 om begrænsning af skyldners muligheder for at deltage i offentlige udbudsforretninger.

17) Bekendtgørelse nr. 712 af 15. juni 2011 om fremgangsmåderne ved indgåelse af offentlige vareindkøbskontrakter, offentlige tjenesteydelseskontrakter og offentlige bygge- og anlægskontrakter § 11.

18) På baggrund af oplysninger fra bl.a. SKAT, kriminalregisteret og skifteretten.

19) F.eks. deltagelse i kriminel organisation, bestikkelse, hvidvaskning af penge eller svig.

EFCA (den europæiske organisation for rådgivende ingeniørforeninger) anbefaler, at priskuverten alene åbnes, hvis det pågældende tilbud har opnået en vis score i forbindelse med kvalitetskriterierne. Modellen giver sikkerhed for, at kun tilbud, der lever op til den bygherren af ønskede kvalitet, kan vinde.

Gode råd

Ved andre former for udbud end projektkonkurrencer kan det efter omstændighederne anbefales, at tilbuddene er fremsendt anonymt, især hvis udbuddet har en konkurrencelignende form, hvor arkitektoniske og/eller tekniske løsninger er en del af tilbuddet.

Med henblik på at finde det økonomisk mest fordelagtige tilbud anbefales det, at større konkurrencer gennemføres ved hjælp af et 2-kuvertsystem. Den første kuvert skal indeholde forslaget til opgavens løsning eller de bløde kriterier, og den anden kuvert skal indeholde prisen på tilbuddet.

Digitalt byggeri

Retningslinjer om krav til Det Digitale Byggeri er udmøntet i to bekendtgørelser med tilhørende vejledninger, nemlig:

- Bekendtgørelse om anvendelse af informations- og kommunikationsteknologi (IKT) i offentligt byggeri, BEK nr. 118 af 06/02/2013.
- Bekendtgørelse om anvendelse af informations- og kommunikationsteknologi (IKT) i alment byggeri, BEK nr. 119 af 07/02/2013.

Reglerne omhandler krav til, hvordan udbud og byggeri skal håndteres rent digitalt. Kravene gælder for statslige bygherrer, hvis enterprisesummen overstiger 5 mio. kr., mens kravene for kommunale, regionale og almene bygherrer gælder, når enterprisesummen overstiger 20 mio. kr. For offentligt byggeri, der delvist finansieres ved lån eller tilskud fra det offentlige, gælder kravene først, når lånet eller tilskuddet udgør mindst 50 procent, eller hvis drift helt eller delvist betales af det offentlige, når det samlede tilskud udgør mindst 50 procent.

Et af kravene er, at udbud skal foregå digitalt. Det volder normalt ikke problemer, men ved projektkonkurrencer er der dog en ekstra udfordring, idet Udbudsdirektivet som nævnt forudsætter anonymitet.

Klage over prækvalifikation

Har en bygherre iværksat en prækvalifikation (med efterfølgende udbud) efter Udbudsdirektiverne, skal en virksomheds klage over ikke at være blevet prækvalificeret være indgivet til Klagenævnet for Udbud inden 30 kalenderdage regnet fra dagen efter den dag, hvor bygherren har afsendt en underretning til de berørte ansøgere om, hvem der er blevet prækvalificeret, hvis underretningen indeholder en kort redegørelse for de relevante grunde for beslutningen.

Standstill periode

For udbud omfattet af **direktiverne** gælder, at bygherren efter at have valgt vinderen af udbuddet, er forpligtet til at undlade at indgå kontrakt i 10 dage regnet fra dagen efter den dag, hvor bygherren har afsendt elektronisk underretning, og 15 dage hvis bygherren har afsendt underretningen pr. brev²⁰⁾, sådan at en eventuel klage over udbudsproceduren kan indbringes for Klagenævnet for Udbud.

Hvis klager begærer opsættende virkning, og klagen er indbragt inden de 10/15 dage, skal klagenævnet inden udløbet af 30 dage underrette bygherren om, hvorvidt der kan skrives kontrakt eller ej.

Klage over tildeling

Klage skal indbringes senest 6 måneder efter offentliggørelse af vinderen ved bekendtgørelse i Den Europæiske Unions Tidende om kontrakt-indgåelsen og senest 30 dage efter tildeling baseret på et miniudbud i forbindelse med en rammeaftale, eller 12 måneder efter at bygherren underretter om tildelingen af en rammeaftale.

Hvis bygherren forud for kontraktindgåelse har offentliggjort en bekendtgørelse, hvoraf det fremgår, at bygherren vil indgå kontrakten, nedsættes frist for indgivelse af klager over tildelingen til 30 dage fra offentliggørelsen.

Klagenævnets afgørelse kan ankes til domstolene senest 8 uger efter afgørelsen.

Gode råd

Uanset at bygherren ikke har pligt til at begrunde sin beslutning om prækvalifikation, kan det være en god idé at gøre det, idet 30 dages fristen fra indbringelse af klage over en prækvalifikation løber fra den dag, hvor bygherren har sendt underretning til de berørte ansøgere forudsat, at underretningen har angivet en kort redegørelse for de relevante grunde for beslutningen samt oplysninger om, hvem der er prækvalificeret.

20) Lov 2010-05-12 nr. 492 om håndhævelse af udbudsreglerne m.v. § 3, stk. 1.

Tilbudsgrundlaget/Udbudsmaterialet

Ydelsesbeskrivelser

Rådgiverne har ydelsesbeskrivelserne ”Byggeri og Planlægning” 2012, ”Bygherrerådgivning” 2003, ”Anlæg og Planlægning” 2013 og ”Vejledningen om digital projektering” 2012. Entreprenørerne har ikke tilsvarende vejledninger og afgiver bud på grundlag af udbudsmaterialet, herunder beskrivelsesvejledninger (f.eks. bips’ beskrivelser).

Gode råd

Ved rådgivningsydelser anbefales det, at bygherren henviser til de seneste ydelsesbeskrivelser. Derved undgår bygherren og tilbudsgiverne, at der opstår tvivl om, hvilke ydelser der konkurreres på. Det er nødvendigt, at bygherren forholder sig til, hvilke rådgivningsydelser han ønsker udført, idet ydelsesbeskrivelserne lægger op til valg og tilvalg.

ABR 89 og AB 92/ ABT 93 – generelt

ABR 89, AB 92 og ABT 93 er agreed documents, der er udarbejdet i fællesskab af byggeriets parter. Aftalesættene indeholder regler om honorar, ydelser, standsning, ansvarsregler og værneting. Bl.a. er det her, man finder reglen om, at leverandørens ansvar forældes 5 år efter byggeriets aflevering m.fl.

Gode råd

Da såvel ABR 89, AB 92 som ABT 93 er godt indarbejdede, bør disse aftalesæt følges i deres helhed. Eventuelle fravigelser bør holdes på et minimum og fremgå klart af udbudsmaterialet.

Omprojekteringsklausul

Omprojekteringsklausuler omtales både i ABR 89 og i ydelsesbeskrivelserne. I sidstnævnte forudsættes rådgiverne ved afslutningen af de enkelte faser at følge op på budgettet. Hovedreglen er, at bygherren betaler for omprojekteringen. Gratis omprojektering kan kun finde sted under særlige omstændigheder og skal være aftalt særskilt.

I visse standardaftaler får budgetansvaret karakter af en garanti, hvilket ikke er dækket af tilbudsgiverens ansvarsforsikring.

Gode råd

Såfremt licitationsresultatet overskrides, bør en eventuel omprojekteringsklausul være baseret på rådgiverens budget på projektforslagstidspunktet. Hvor et projekt udbydes med et budget, der på forhånd er udarbejdet af bygherren, bør rådgiverne have mulighed for selv at gennemregne budgettet og godkende dette, før de skal kunne gøres budgetansvarlige.

Med udgangspunkt i forslaget budget bør der endvidere være en bagatelgrænse for vederlagsfri omprojektering på minimum 5 % i forbindelse med nybyggeri og 10 % ved renoveringsopgaver, således som det allerede praktiseres af nogle bygherrer.

Rådgiveren har kun pligt til at omprojektere vederlagsfrit ned til bagatelgrænsen.

Der er i forbindelse med budgetansvar eksempler på, at bygherren kræver, at der skal kunne gives forholdsmæssigt afslag i rådgiverhonoraret, såfremt budgettet ikke holder. Dette er en unødvendig fremgangsmåde, når der er vedtaget en omprojekteringsklausul, da denne i så fald må være tilstrækkelig.

Rådgiveren kan som hovedregel selv beslutte, hvordan omprojekteringen gennemføres.

Dagbodskrav og pønalbod/bonus

I entreprenørkontrakter er det sædvanligt, at der aftales dagbodskrav for ansvarspådragende forsinkelse fra entreprenørens side. Krav om dagbod ved entrepriser omtales i AB 92, § 25, stk. 2. Dagbodskrav kan rejses, uanset om bygherren har lidt et tab og en evt. størrelse heraf. Dagbod pålignes typisk pr. arbejdsdag. Dagbodskrav kræver en klar og tydelig bestemmelse. Medmindre det fremgår af kontrakten, at mellemfrister er dagbodsudløsende, kan dagbod kun betragtes som gældende for slutterminen. Ved etapevis aflevering af flere bygningsafsnit kan der opkræves en dagbod for hver etape i stedet for mellemterminer. Det hænger sammen med bygherrens ønske om etapevis ibrugtagning og vedligeholdelsesansvaret for den afleverede etape.

I rådgiverkontrakter stilles der sjældent krav om dagbod i tilfælde af misligholdelse, men der kan under henvisning til ABR 89's punkt 6.1.1 i hvert enkelt tilfælde aftales dagbod i tilfælde af tidsfristoverskridelser- altså et dagbodsystem, der svarer til AB 92's regler – således at der ikke kan rejses erstatningskrav udover dagbodens beløb. Man skal være opmærksom på, at rådgivernes forsikring ikke dækker dagbodskrav.

Pønalbod fungerer således, at rådgiveren/entreprenøren kan blive pålagt en bod i forbindelse med en nærmere defineret form for misligholdelse. Pønalbod bør være koblet med en bonus. For begges vedkommende bør der være tale om målbare kriterier for en eventuel misligholdelse eller bonus.

Gode råd

Da bygherren i praksis ikke kan gøre forsinkelseskrav gældende ud over dagbodskravet, skal bygherren i forbindelse med aftalen vælge, om han vil have erstatning eller dagbod i tilfælde af entreprenørens ansvarspådragende forsinkelse.

Dagbodskrav kan være hensigtsmæssigt i entreprisekontrakter, fordi bygherren undgår at skulle foretage en erstatningsopgørelse med dokumentation for det lidte tab. Dagbodskravet har også den effekt, at forsinkelse sanktioneres, selvom den ikke har medført noget tab for bygherren.

Størrelsen af dagbod anbefales i vejledningen til cirkulæret ”Pris og Tid” til 1 ‰ af entreprisensummen ekskl. moms pr. dag eller 1 ‰ pr. uge. Den bør dog altid være rimelig uden at miste effekt, hvorfor 1 ‰ ved større byggerier kan være for højt sat og ved fagentrepriser for lavt.

Hvis der er aftalt dagbodskrav, skal bygherren løbende foretage nøjagtige noteringer af forsinkelser med fradrag for godkendte tidsfristforlængelser.

Sikkerhedsstillelse

For så vidt angår entrepriser findes regler om entreprenørens sikkerhedsstillelse i AB 92, § 6. Sikkerhedsstillelsen er typisk i form af en kaufionsforsikring eller en garanti fra et pengeinstitut. Bygherren kan undlade at kræve sikkerhed, når arbejdet er under 500.000 kr., jf. Cirkulære om vejledende mindstegrænser for sikkerhedsstillelse af AB 92.

I henhold til AB 92, § 7, skal bygherren på entreprenørens begæring stille sikkerhed for betaling.

Det fremgår af Dansk Byggeris standardforbehold, at der alene kræves sikkerhedsstillelse af private bygherrer.

Sikkerhedsstillelse i forbindelse med rådgivningsydelser kan særskilt aftales, jf. ABR 89, 3.4; men det er usædvanligt og unødvendigt, idet rådgivernes forsikring er tilstrækkelig til at afdække eventuelle krav fra bygherrens side.

Anfordringsgaranti er i alle tilfælde uacceptabelt, da denne type garanti medfører, at bygherren kan hæve på garantien uden nogen nærmere form for begrundelse end sigende dokumentation for kravet.

Gode råd

Bygherren skal aldrig kræve anfordringsgaranti i forbindelse med offentligt støttet byggeri, idet støtten, jf. Støttebekendtgørelsen, Bekendtgørelse nr 1226 af 14/12/2011 om støtte til almene boliger m.v. i så fald kan bortfalde som følge af, at der er tale om en fravigelse i forhold til AB 92.

Bygherren bør sikre sig dokumentation for, at den aftalte sikkerhed er stillet, før kontrakten underskrives, da manglende sikkerhedsstillelse er en væsentlig misligholdelse, der kan medføre ophævelse af kontrakten. Hvis bygherren glemmer at sikre, at sikkerheden bliver stillet, kan han fortabe retten til at ophæve kontrakten som følge af passivitet. I tilfælde af entreprenørens efterfølgende konkurs vil en forsinket sikkerhedsstillelse kunne betragtes som sikkerhed for gammel gæld og derfor blive tilsidesat.

Man kan eventuelt forbeholde sig, at kontrakten ikke træder i kraft, før sikkerhed er stillet, men i så fald må arbejdet ikke igangsættes.

Forsikring

Bygherren bør i tilfælde, hvor han ønsker forsikringsdækning, vurdere sine konkrete behov både for så vidt angår rådgiverforsikringer som entreprisforsikringer.

Offentlige bygherrer kan vælge at være selvforsikrede. I modsat fald er bygherren ved entrepriser forpligtet til at tegne forsikring for brand og storm, jf. AB 92, § 8. Storm- og brandforsikring dækker ikke indbo. På anmodning kan entreprenøren anmode om at blive medtaget på forsikringen. Dette forudsættes at ske, hvis entreprenørerne tager Dansk Byggeris standardforbehold, punkt 4.

Gode råd

Bygherren skal sørge for at tjekke, om underentreprenører har forsikring. Ellers kan aftaleforholdet med hovedentreprenøren ophæves.

Undersøg behovet for særskilt forsikring af indbo og tag de nødvendige forholdsregler. Hvis det f.eks. er reservedelslager til F16 fly, der er opmagasineret i en lagerhal, er materialet ikke forsikret i tilfælde af brand, der er forårsaget af en entreprenør.

Når der stilles krav om rådgiverforsikring, skal bygherren tjekke, om forsikringen er til stede.

Der stilles ofte krav om dækningssummer, som er langt større end nødvendigt i forhold til opgavens karakter og omfang. Bygherren bør gøre sig sine behov klart, idet krav om store dækningssummer typisk medvirker til at fordyre tilbuddene.

Bygherre bør afholde sig fra at stille krav om projektansvarsforsikringer i forbindelse med rammeaftaler, idet dette vil kræve, at der tegnes forsikring i den enkelte sag. Denne latente fordyrelse skal indregnes i tilbuddet med fordyrelse af tilbuddene til følge.

Ansvarsbegrænsning

De fleste rådgivere stiller krav om, at der aftales en fastlæggelse af det økonomiske ansvar, som rådgiveren kan ifalde i forbindelse med opgavens løsning. Formålet er, at rådgivervirksomheden opnår et overblik over, hvilke risici den har påtaget sig. Rådgiveren kan herefter sørge for, at der altid er tilstrækkelig forsikringsdækning til at dække de risici, som virksomheden eksponerer sig for. Ansvarsbegrænsningen er uafhængig af forsikringsdækningen. Af DANSKE ARK's og FRI's standardforbehold punkt 7 fremgår det, at rådgiverens økonomiske ansvar er begrænset til forsikringssummen, hvis det i udbudsmaterialet forudsættes, at der tegnes projektansvarsforsikring.

Gode råd

Der skal i forbindelse med indgåelse af rådgiveraftaler aftales en afgrænsning af det økonomiske ansvar i forbindelse med opgavens løsning. Det skal ikke være en ansvarsfraskrivelse, men en rimelig risikoafvejning, der står i forhold til honoraret. Hensigten er at sikre sig, at de bydende har tegnet tilstrækkelig forsikring til at dække virksomhedens løbende risici. I modsat fald konkurrerer de bydende på egenkapitalen.

Efter tilbudsafgivelsen

Åbning af tilbud

For alle bygge- og anlægsarbejder, der er omfattet af Tilbudsloven og direktiverne gælder, at tilbuddene (dvs. ikke underhåndsbud) åbnes på et nærmere angivet tidspunkt, og at de bydende skal have ret til at være til stede og høre tilbudssummer og eventuelle forbehold, der umiddelbart fremgår af tilbuddene.

Gode råd

Det anbefales, at bygherren ikke anmoder om delpriser, der skal vurderes særskilt af bygherren, da bygherren i så fald skal behandle hver enkelt delpris som et tilbud, der skal læses op og vurderes særskilt i konkurrence med de øvrige tilbudsgiveres delpriser. Det kan give et meget u hensigtsmæssigt resultat.

Forbehold

Tilbudsgiver skal som udgangspunkt afgive tilbud på grundlag af oplysningerne i udbudsbetingelserne.

Et forbehold i et tilbud er en afvigelse fra udbudsbetingelserne, og det kan være af enten teknisk eller juridisk karakter. Der findes individuelle forbehold og standardforbehold. Individuelle forbehold tages af den enkelte tilbudsgiver. Standardforbehold er udarbejdet af organisationer på vegne af leverandørgrupper.

Hvis et tilbud afviger fra udbudsbetingelserne, har bygherren altid ret til at undlade at tage tilbuddet i betragtning, uanset om et forbehold er angivet som sådan eller ej²¹⁾.

Selvom hverken direktiverne eller Tilbudsloven indeholder nogen speciel regulering af forbehold, kan det af ligebehandlingsprincippet og klagenævnpraksis udledes:

1. Forbehold, der ikke vedrører grundlæggende elementer, giver bygherren en ret, men ikke en pligt til at forkaste tilbuddet som ukonditionsmæssigt.
2. Hvis der i tilbuddet er forbehold vedrørende grundlæggende elementer, er bygherren forpligtet til at forkaste tilbuddet som ukonditionsmæssigt. Typisk anses forbehold for at vedrøre grundlæggende elementer, hvis ikke forbeholdet kan kapitaliseres, f.eks. forbehold om tid.

21) Kl/U 29. april 2003 Lindpro A/S mod Jørgen Mortensen og Sønner ApS.

Hvis bygherren kan og vil acceptere tilbuddet inklusiv forbehold, skal bygherren – uafhængigt af tilbudsgiveren – prissætte forbeholdet.

I praksis gælder tre betingelser for kapitalisering af forbehold:

1. Den tilbudsgiver, der har taget forbeholdet, må ikke som følge heraf stilles bedre end tilbudsgivere, der ikke har taget forbehold.
2. Prissætning af et forbehold skal foretages således, at det arbejde, forbeholdet angår, med sikkerhed kan udføres for det beløb, som forbeholdet ansættes til ved prissætningen.
3. Prissætningen skal ske på grundlag af oplysninger i udbudsmaterialet eller tilbuddet.

DANSKE ARK og FRI har udarbejdet et fælles standardforbehold, som tilbudsgiveren kan vedlægge ved tilbudsafgivelse.

Gode råd

Tilbudsgiver skal være opmærksom på, at standardforbehold kan risikere at gøre tilbuddet ukonditionsmæssigt, f.eks. hvis bygherren har forbudt forbehold, eller såfremt standardforbeholdet indeholder elementer, som strider imod udbudsbetingelserne. Tilbudsgivere skal derfor gennemgå udbudsbetingelserne meget grundigt for at sikre, at vedlæggelsen af standardforbeholdet ikke gør tilbuddet ukonditionsmæssigt.

Inden for entreprenørbranchen er der flere standardforbehold. Mest udbredt er Dansk Byggeris Standardforbehold, der indeholder nogle mere kontraktuelle bestemmelser om f.eks. vinterforanstaltninger og sikkerhedsstillelse for private.

Evalueringsmodeller

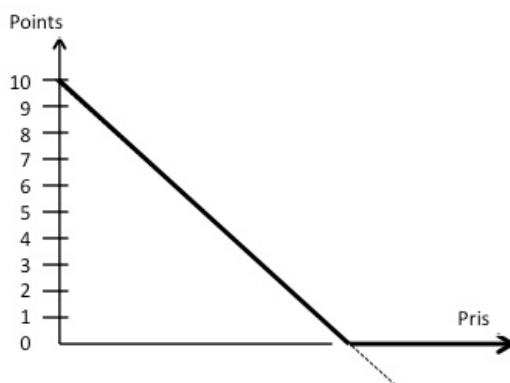
Bygherren har ikke pligt til at offentliggøre sin evalueringsmodel før tilbudsevalueringen, men tilbudsvurderingen skal ske på baggrund af de tildelingskriterier og anførte principper, som er angivet i udbudsbetingelserne.

Pointgivning af det enkelte tilbud må ikke være afhængig af de øvrige tilbud, idet den enkelte tilbudsgiver skal have mulighed for at vurdere konsekvenserne af eget tilbud.

En vægtning mellem økonomi og øvrige kriterier vil normalt være angivet i udbudsmaterialet. For at kunne vurdere og anvende disse informationer er det nødvendigt, at tilbudsgiveren kender betydningen af at ændre sin pris med f.eks. x kr. Derfor bør bygherre fastsætte, hvor meget en ændring på x kr. betyder for pointgivningen af den økonomiske del af tilbuddet.

Gode råd

Dette kan f.eks. ske ved, at bygherre fastsætter, at der anvendes en skala mellem 0 og 10 points, og at det laveste tilbud tildeles 10 points, samt at en forskel på x kr. i vurderingssum betyder 1 point mindre. Dette er illustreret på følgende graf.

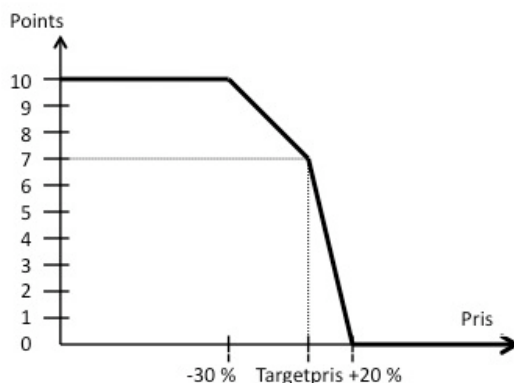

Negative points vil matematisk set kunne komme på tale ved denne form for pointgivning (illustreret ved den punkterede del af linjen). For ikke at ændre på den overordnede vægtning mellem økonomi og andre forhold anbefales det, at mindste point for økonomi er 0 (den fremhævede del af priskurven anvendes).

Dette vil omvendt betyde, at tilbud med forskellig økonomi tildeles samme points. I en sådan situation må der gennemføres en særskilt vurdering, idet dette alene vil forekomme og have praktisk betydning i tilfælde, hvor økonomien i de modtagne tilbud afviger væsentligt fra det forventede.

Ved evaluering af de kvalitative krav skal tilbuddene vurderes på baggrund af udbudsmaterialet, herunder de opstillede underkriterier. Pointskalaen svarende til ovennævnte eksempel vil være fra 0-10 points.

Hvis bygherren ønsker at fastsætte en targetpris, skal karaktergivningen tage afsæt i targetprisen og afvigelser herfra. F.eks. kan tilbud, der rammer targetprisen tildeles karakteren 7, mens tilbud, der er 30 % lavere end targetprisen tildeles karakteren 10. Tilbud, der er 20 % højere end targetprisen tildeles karakteren 0. Tilbud, der er mere end 20 % højere end targetprisen optages ikke til bedømmelse. For mellemliggende tilbud interpoleres som illustreret i figuren nedenfor.

Se i øvrigt ”Kvalitet som tildelingskriterium” fra Værdibyg.

Underretning og begrundelsespligt

Underretningspligten omfatter efter Håndhævelsesloven²²⁾ som udgangspunkt beslutninger om prækvalifikation, kontrakttildeling, indgåelse af rammeaftale og annullering af udbud.

I henhold til **Tilbudsloven** skal bygherren hurtigst muligt underrette ansøgere til en prækvalifikation samt tilbudsgivere om, hvilken afgørelse der er truffet. Hvis en forbigået virksomhed ønsker yderligere begrundelse om hvorfor, skal forespørgslen efter anmodning besvares. Bygherren skal også hurtigst muligt give besked, hvis et udbud annulleres.

Hvis bygherren vælger at gå i forhandling med nogle af tilbudsgiverne, skal han senest ved forhandlingernes påbegyndelse meddele de forkastede tilbudsgivere, hvorfor de ikke blev inviteret. De er herefter løst fra deres tilbud.

Efter forhandlingernes afslutning skal bygherren uopfordret give meddelelse til de resterende tilbudsgivere om, hvem der indgås kontrakt med og de egenskaber og relative fordele, det vindende tilbud havde i forhold til den enkelte tabende tilbudsgiver.

Efter **direktiverne** skal bygherrens meddelelse om tildeling af en kontrakt eller rammeaftale være ledsaget af en ”kort redegørelse for de relevante grunde for beslutningen”. Bygherren bærer ansvaret for, at redegørelsen er tilstrækkeligt begrundet.

Underretning skal ske hurtigst muligt. Ved anmodning fra en tilbudsgiver, der har afgivet et antageligt tilbud, skal bygherren senest 15 dage efter meddele alle tilbudsgivere, der har afgivet et antageligt tilbud, om det antagne tilbuds karakteristika og relative fordele samt navnet på den vindende tilbudsgiver eller parterne i rammeaftalen.

22) Lov 2010-05-12 nr. 492 om håndhævelse af udbudsreglerne mv.

Bygherrens meddelelse skal yderligere oplyse, hvornår standstillperioden udløber. Begrundelseskravet gælder også i forbindelse med meddelelse af, hvilke ansøgere der er blevet prækvalificeret, men begrundelsen kan eftersendes, hvis bygherren finder det mere hensigtsmæssigt. I så fald regnes standstillperioden dog først fra det efterfølgende tidspunkt.

Gode råd

Bygherren bør altid – også ved udbud i henhold til Tilbudsloven – skrive en kort begrundelse for sin beslutning, da det har betydning for klagefristerne

Annulation af tilbud

En bygherre kan alene annullere et udbud, hvis der er en saglig grund hertil. En saglig grund kan være overskridelse af den forudsatte økonomiske ramme, fejl i forbindelse med udbuddet eller hvis der ikke er indkommet tilstrækkeligt mange konditionsmæssige tilbud til at gennemføre en konkurrence. Tre konditionsmæssige tilbud må som udgangspunktet være tilstrækkeligt. I særlige tilfælde, f.eks. konkurrencepræget dialog, kan færre dog anses for tilstrækkeligt.

Ændring efter kontrahering

Udgangspunktet er, at bygherren kan ændre aftalegrundlaget, men at en ændring af en kontrakt kan være så væsentlig, at ændringen ikke kan gennemføres uden fornyet udbud.

Der er tale om væsentlig ændring, hvis ændringen medfører at:

- andre tilbudsgivere ville have kunnet deltage i udbuddet
- omfanget af aftalen udvides til nye områder, der ikke har været omfattet af udbuddet
- den økonomiske balance ændres til fordel for den valgte tilbudsgiver

Tilkøb af supplerende ydelser

Efter **Tilbudsloven** kan bygherren ved indhentelse af underhåndsbud overdrage supplerende ydelser til den udvalgte tilbudsgiver. Betingelsen er, at der er tale om uforudsete og nødvendige ydelser.

Efter **direktiverne**²³⁾ kan supplerende nødvendige opgaver tildeles direkte til den udvalgte tilbudsgiver, såfremt opgaverne skyldes absolut nødvendige og uforudsete forhold f.eks. nyindførte skærpede myndighedskrav eller uomgængelige byggetekniske krav. Den samlede værdi af kontrakter, som indgås om supplerende bygge- og anlægsarbejder eller tjenesteydelser, må dog ikke overstige 50 % af værdien af den oprindelige kontrakt.

23) Udbudsdirektivets art. 31 stk. 4 litra a og Forsyningsvirksomhedsdirektivet art. 40 stk. 3 litra f.

Ændring af kontraktpart

Efter kontraktens indgåelse er det som udgangspunkt ikke lovligt at udskifte den udvalgte tilbudsgiver med en anden juridisk person. Udgangspunktet fraviges, hvis der er tale om en ”intern omstrukture-ring”²⁴⁾, eller hvis tilbudsgiver er forpligtet/berettiget i henhold til lovgivningen²⁵⁾, eller hvis der efter kontraktens særlige bestemmelser er en forpligtelse til at acceptere en ændring.

Bygherren kan ved en udtrykkelig bestemmelse i udbudsbetingelserne forbyde ændringer i sammensætningen af konsortier eller totalrådgiver-grupper²⁶⁾.

24) f.eks. overdragelse af kontrakten til et datterselskab.

25) f.eks. selskabs- eller konkurslovgivningen.

26) EU Domstolen 23. januar 2003 C-57/01 Makedonokio Metro.

Regler/Links

Udbudsdirektivet

2004/18/EF

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:134:0114:0240:DA:PDF>

Forsyningsvirksomhedsdirektivet

2004/17/EF

<https://eur-lex.europa.eu/lexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:134:0001:0113:DA:PDF>

Tilbudsloven

Lovbekendtgørelse nr. 1410 af den 7/12 2007, lov om indhentning af tilbud på offentlige og visse offentligstøttede kontrakter

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=113858>

Håndhævelsesloven

Lov nr. 492 af 12/05/2010, lov om håndhævelse af udbudsreglerne m.v.

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=131726>

Bekendtgørelse om visse udbyderes anvendelse af underhåndsbud efter lov om indhentning af tilbud i bygge- og anlægssektoren

Bekendtgørelse nr. 817 af 23/8 2005

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=27107>

Pris & Tid cirkulæret

Cirk.nr. 174 af 10/10/1991

<http://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=55011>

Cirkulære om vejledende mindstegrænser for sikkerhedsstillelse efter AB 92

Cirk. nr. 39 af 17/02/1994

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=55049>

Standardforbehold

Dansk Byggeris standardforbehold af marts 2008

<http://www.danskbyggeri.dk/servicebutik/love+og+regler/vis+vare?docid=23883>

DANSKE ARK og FRI's standardforbehold af juni 2007

<http://www.frinet.dk/fag/kontrakt-og-udbud/vaerktoejer/standardforbehold/fre-og-danskeark's-standardforbehold>

<http://www.danskeark.dk/Medlemsservice/Raadgiverjura/Projekt konkurrence-og-udbud/Standardforbehold.aspx?sw=standardforbehold>

Tærskelværdier

<http://www.kfst.dk/udbudsomraadet/regler-og-vejledninger-mmr/regler/taerskelvaerdier-2012-og-2013/>

Vejledninger

Introduktion til udbudsreglerne

Bliv klogere på EU udbud, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, 2013
Bliv klogere på licitation, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, 2012
Bliv klogere på annoncering, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, 2012

Vejledning til EU direktiverne

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens vejledning til udbudsdirektiverne, 2006

Vejledning til tilbudslovens regler for bygge- og anlægsopgaver

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens vejledning om Tilbudsloven, 2005

Vejledning til tilbudslovens regler om annonceringspligt (varer og tjenesteydelser)

Vejledning til annonceringspligten efter tilbudslovens afsnit II, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, 2013
Annonceringspligt - og hvad så nu?, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, 2007

Anden vejledning til udbudsreglerne

Vejledning om klausuler om uddannelses- og praktikaftaler i forbindelse med udbud, 2013
Rapport om sociale klausuler om uddannelses- og praktikaftaler i forbindelse med offentlige udbud, 2012
Bliver din kommune snydt? Karteller, monopoler og unødige omkostninger ved udbud, 2012
Dialog ved udbud - hvad er muligt? Udbudsrådet, 2010
Offentlige indkøb af varer og tjenesteydelser, fakta om tærskelværdier og kontraktberegninger, Konkurrencestyrelsen og SKI, 2006
Sociale hensyn ved offentlige indkøb, Konkurrencestyrelsen, 2004
Offentlige grønne indkøb – en vejledning i mulighederne for at varetage miljøhensyn i forbindelse med afholdelse af udbud, Konkurrencestyrelsen, 2002

Særligt til tilbudsgiverne

Tjekliste - når du vil afgive tilbud i en udbudsproces, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, 2012
Vejledning i konsortiedannelse, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, 2012
Hvis du vil klage over overtrædelse af udbudsreglerne, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, 2012
Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens vejledning om samtidig underretning og standstill-periode, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, 2006

Anden vejledning

Samarbejde med VIDENRÅDGIVERE i den offentlige sektor, DI, 2013
EFFEKTIV PRÆKVALIFIKATION, Værdibyg, 2013
Kvalitet som tildelingskriterium, Værdibyg, 2012
Offentlige indkøb af videnrådgivning, DI Videnrådgiverne og IKA, Foreningen af offentlige indkøbere, 2011
Bedre udbudstidsplaner TIDSPLANREDEGØRELSE, Værdibyg, 2010
TOTALENTREPRISE 2005 Retningslinjer for udbud mm. ”Den Lille Hvide”, Totalentreprisudvalget, 2005

Erklæring

Erklæring vedr. beskyttelse på arbejdspladsen mv., se Udbudsportalens skabelon på følgende hjemmeside:
http://www.udbudsportalen.dk/ImageVault/Images/id_42327/ImageVaultHandler.aspx.

Adresser:
DANSKE ARK
Kristen Bernikows Gade 6, 3
DK – 1105 København K

Tlf.: +45 32 83 05 00
Fax: +45 32 83 07 30
info@danskeark.dk

FRI
Foreningen af Rådgivende Ingeniører
Vesterbrogade 1E, 3
DK – 1620 København V

Tlf.: +45 32 25 37 37
fri@frinet.dk